

A MAGYAR KÉRDÉS AZ ENSZ-BEN ÉS A NYUGATI NAGYHATALMAK TITKOS TÁRGYALÁSAI

1956. október 28.–november 4.

(Brit külügyi dokumentumok)

Közli: Békés Csaba

A magyar forradalom nemzetközi vonatkozásaival foglalkozó szakirodalom az ENSZ szerepét egészen a legutóbbi évekig olyan kérdésnek tekintette, amelynek fő vonalai már régen tisztázottak, ezért ezen a területen meglepő felfedezéseket nemigen lehet várni. Amíg ugyanis a nyugati nagyhatalmak politikájára vonatkozó levéltári dokumentumok csupán az elmúlt évtized során váltak kutathatóvá, a szovjet és kelet-európai források feltárása pedig még éppen csak megkezdődött, addig az ún. hivatalos ENSZ-dokumentumok már közvetlenül keletkezésük után a kutatók rendelkezésére álltak. Ezek magukban foglalták a Biztonsági Tanács és a Közgyűlés üléseinek jegyzőkönyveit, az ott hozott határozatokat, illetve az egyes tagállamok által benyújtott határozati javaslatokat, valamint a különböző kormányok, társadalmi és politikai szervezetek és magánszemélyek által az ENSZ-hez intézett beadványokat is. A világszervezet nyilvános működéséből adódóan a különböző ENSZ-fórumokon történekről a (nyugati) sajtó is azonnal hírt adott, így a tudományos kutatás már akár e másodlagos forrás felhasználásával is megközelítően hiteles képet adhatott mindarról, ami az ENSZ-ben az egyes tagállamok képviselői részéről a nyilvánosság számára hangzott el.

Az ENSZ-nek a magyar forradalommal kapcsolatos tevékenységéről ezért már az 1956 utáni években kialakult az a sokáig hitelesnek tartott értékelés, amely szerint a nyugati nagyhatalmak a Biztonsági Tanács 1956. október 28. és november 4. közötti ülésein igyekeztek elérni, hogy az ENSZ hatékony intézkedéseket hozzon a forradalom megsegítése érdekében, ezt azonban a szovjetek a vétó birtokában (Kós Péter¹ magyar ENSZ-képviselő közreműködésével) megakadályozták. Az 1956. október 29-én fegyveres konfliktusba torkollott szuezi válság ugyan elvonta Anglia és Franciaország figyelmét a magyarországi eseményekről, az Egyesült Államok azonban ezután is (és különösen november 4-ét követően) határozottan fellépett az ENSZ-ben a szovjet beavatkozás ellen. Ez a kép később valamelyest finomodott, ami mindenekelőtt az amerikai magatartás kritikusabb megítélését eredményezte, az az általános értékelés azonban, miszerint a magyar kérdéssel kapcsolatban az ENSZ-ben a fő konfliktust a nyugati nagyhatalmak és a Szovjetunió álláspontja közötti kibékíthetetlen ellentét jelentette, lényegében a legutóbbi időkig nem változott.

¹ Ennek a forradalom alatt keletkezett legendának a tisztázására két évvel ezelőtt került sor. Kiderült, hogy Kós Péter sohasem volt szovjet állampolgár, a Biztonsági Tanács 1956. október 28-i ülésén pedig a Nagy Imre-kormány akkori álláspontját tükröző nyilatkozatot ismertetett. (Bővebben lásd: Murányi Gábor: A Konduktorov-ügy. *Magyar Nemzet*, 1991. augusztus 21.)

Az 1980-as évek közepétől kutathatóvá vált amerikai, angol és francia levéltári források² vizsgálata ezzel szemben azt mutatja, hogy ez az értékelés legfeljebb csak a második szovjet intervenció utáni időszakra vonatkozóan helytálló, az ENSZ-nek a magyar forradalom idején, tehát november 4. előtt játszott szerepét azonban alapvetően át kell értékelni. Az évtizedekig titkosan kezelt dokumentumok alapján rekonstruálható valódi történetet a következőképpen lehet vázlatosan összefoglalni. A magyar kérdésnek a Biztonsági Tanácsban történő napirendre tűzését valójában nem „a három nyugati nagyhatalom”, hanem az Egyesült Államok kezdeményezte, s a szuezi akcióra készülődő angol és francia kormány csak amerikai nyomásra csatlakozott a kezdeményezéshez. Az is világos ma már, hogy a magyar kérdéssel kapcsolatos döntések legfontosabb fóruma nem az ENSZ hivatalos szerve, a Biztonsági Tanács volt, hanem az amerikai, angol és francia ENSZ-képviselőből álló és a színtalpak mögött folyamatos titkos egyeztető tárgyalásokat folytató, korántsem hivatalos „ad hoc bizottság”.

Az Egyiptom elleni izraeli támadás (október 29.) előtti napokban a három állam képviselői egyetértettek abban, hogy a nyilvánosság előtt határozottan el kell ítélni a szovjet beavatkozást, egyébként azonban a magyarországi helyzet áttekinthetlensége miatt egyelőre kivárási taktikát alkalmaznak. Ennek a politikának a következménye volt, hogy a Biztonsági Tanács október 28-i ülésén, ahol a három nyugati nagyhatalom kérésére napirendre tűzték a magyar kérdést, még csak határozati javaslatot sem terjesztettek be a helyzet megoldása érdekében. A közel-keleti fegyveres konfliktus kiszélesedése, azaz Anglia és Franciaország bekapcsolódása (október 31.) után a Magyarországgal kapcsolatos háromhatalmi tárgyalások jellege teljesen megváltozott; ettől fogva a tárgyalófelek valódi célja már nem a szovjet beavatkozás elítélése, még kevésbé megakadályozása volt, hanem az, hogy egymás „kicselezése” révén a magyar ügyet saját – ez esetben nagyon is eltérő – nagyhatalmi érdekeik szolgálatába állítsák. Az angolok és a franciák ettől fogva azt akarták elérni, hogy a magyar kérdés a Biztonsági Tanácsból kerüljön át a szuezi válság tárgyalására összehívott rendkívüli közgyűlésbe, ahol a két nemzetközi krízis együttes kezelése reményeik szerint jelentősen javította volna pozícióikat. Ez a megoldás „mellesleg” a magyar forradalom szempontjából is kedvezőbb lett volna, hiszen a Közgyűlésben nincsen vétőjog, így ott legalább elvi esély volt arra, hogy egy időben meghozott ENSZ-határozat pozitívan befolyásolja az eseményeket. Az amerikai vezetés viszont, amely legközelebbi katonai-politikai szövetségeseinek szuezi kalandját kezdettől fogva élesen és nyilvánosan elítélte, és egyetlen céljának a közel-keleti válság megoldását tekintette, mindent megtett az angol-francia terv megghiúsítása érdekében, és november 4-ig sikerült is megakadályoznia, hogy a magyar ügyet a rendkívüli közgyűlés elé utalják.³

² Az Egyesült Államokban és Franciaországban a magyar forradalomra vonatkozó dokumentumok egy részét a hivatalos külügyi okmánytárban már közzé is tették. Lásd: *Foreign Relations of the United States, 1955–1957. Eastern Europe*. Volume XXV. Washington D. C. United States Government Printing Office, 1990. (a továbbiakban: *FRUS* Vol. XXV.) és *Documents diplomatiques français 1956*. Tome III. (24 octobre–31 décembre). Paris, Ministère des Affaires Étrangères, 1990. – A magyar forradalom napjaiban keletkezett amerikai és brit dokumentumokat közöli a *Titkos jelentések 1956. okt. 23–nov. 4.* című kiadvány (A dokumentumokat válogatta Geréb Sándor. Bp., Hírlapkiadó Vállalat, 1989). Ez a válogatás azonban elsősorban a Budapestről Washingtonba, illetve Londonba küldött követségi jelentéseket tartalmazza, így az iratok néhány kivételtől eltekintve nem érintik az ENSZ-beli tárgyalások témakörét.

³ Erről bővebben lásd: Békés Csaba: A brit kormány és az 1956-os magyar forradalom. In: *Évkönyv I.*, Bp., 1956-os Intézet., 1992. 19–38. pp.

John Foster Dulles amerikai külügyminiszter már október 24-én felvetette, hogy a magyarországi helyzet megtárgyalására össze kellene hívni az ENSZ Biztonsági Tanácsát. Dulles, aki a magyar forradalommal kapcsolatos álláspontját kezdettől fogva folyamatosan egyeztetette testvérével, Allen Dullesszel, a CIA főnökével, attól tartott, hogy amennyiben az Egyesült Államok nem lép időben, az amerikai magyar emigránsok maguk intézik el a kérdés napirendre tűzését a Biztonsági Tanács kubai és perui tagjai révén. A felvetés nem volt teljesen alaptalan, hiszen különböző emigráns szervezetek, mint például az Európai Rab Nemzetek Szövetsége, már október 24-én a Biztonsági Tanács elnökéhez intézett beadványokban kérték a magyarországi, illetve a lengyelországi helyzet megvitatását. Eisenhower és Dulles október 25-i megbeszélésén az elnök előbb azt vetette fel, hogy az ügygel kapcsolatban ki kell kérni legalább a nagyobb NATO-országok véleményét, és azt hangsúlyozta, mindenképpen el kell érni, hogy a kérdés napirendre tűzését ne az Egyesült Államok egyedül kezdeményezze.⁴ A Külügyminisztériumban végül azt a formai megoldást találták a legszerencsésebbnek, hogy az akciót a Magyarországgal kötött békeszerződés „baráti” aláíróival kell egyeztetni, s ennek megfelelően a State Department még aznap este körtáviratban kért állásfoglalást a brit, kanadai, indiai, ausztrál, dél-afrikai és az új-zélandi kormánytól. Bár Franciaország nem tartozott az aláírók közé, a franciák véleményét is kikérték, a „fél-baráti” Jugoszlávia esetében pedig a belgrádi amerikai nagykövetre bízták, felvesse-e és ha igen, miként, a kérdést a jugoszláv kormánynál. A táviratban felvázolt amerikai elképzelés a következő volt: az egyik lehetőség, hogy egy olyan levelet köröznek a Biztonsági Tanács tagjai között, amely felhívja a figyelmet a magyarországi szovjet beavatkozásra és amely felszólítja a Tanács tagjait, vizsgálják meg, a helyzet milyen mértékben veszélyezteti a békét és biztonságot. A másik megoldás a kérdés napirendre tűzése, ez esetben ténymegállapító bizottság létrehozására van szükség, amely tapasztalatairól jelentést tesz a Tanácsnak, majd megfelelő egyeztetés után határozati javaslatot terjesztenek be.⁵ Másnapra azonban megváltozott az amerikai vezetők elképzelése a kezdeményezés lehetséges támogatóit illetően, így október 26-án este Dulles már arra utasította a londoni amerikai nagykövetet, közölje Selwyn Lloyd brit külügyminiszterrel, a magyarországi helyzet alakulása miatt közös amerikai–angol kezdeményezésre lenne szükség annak érdekében, hogy a kérdést haladéktalanul tűzzék napirendre a Biztonsági Tanácsban. Dulles azt is „megüzente” angol kollégájának, arra számít, hogy az ENSZ-ben lehetőség lesz majd a szovjet képviselővel folytatandó, színtalalk mögötti tárgyalásokra is, ami reményei szerint a magyarországi helyzet javulását eredményezhetné.⁶

Az alábbi forrásgyűjtemény a Biztonsági Tanács 1956. október 28-án, november 2-án, 3-án és 4-én megtartott, a magyar kérdés tárgyalásával foglalkozó üléseinek előkészítésére, lezajlására és utólagos értékelésére vonatkozó brit külügyi dokumentumokat adja közre. Az iratokból, amelyek nyomtatásban most jelennek meg először, nemcsak a szuezi válsággal elfoglalt angol kormány, illetve a Foreign Office álláspontját ismerhetjük meg, hanem Sir Pierson Dixon brit ENSZ-képviselő alapos jelentései révén részletes beszámolót kapunk a fent említett amerikai–angol–francia titkos egyeztető tárgyalásokról is. Ezek a dokumentumok egyben azt is bizonyítják, hogy az 1956. november 4-e előtti időszakban valójában

⁴ *FRUS* Vol. XXV. p. 273 és pp. 290–291.

⁵ Uo. p. 292.

⁶ Uo. p. 307.

nem „az ENSZ”, hanem a szuezi válság következtében létrejött kényszerpályán mozgó három nyugati nagyhatalom volt a felelős azért, hogy a világszervezet még csak nem is próbált meg hatékony intézkedéseket hozni a magyar forradalom érdekében.⁷

DOKUMENTUMOK

1

A Külügyminisztérium számjeltávirata az Egyesült Királyság

New York-i ENSZ-képviselőtérnek

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

1311. sz.

1956. október 27.

Elk.: 1956. október 27. 12.55 ó.

SÜRGŐS

TTRKOS

Az Egyesült Államok nagykövete¹ ma reggel jelentkezett és arról informált, hogy Dulles úr a lehető leghamarabb szeretné a magyar kérdést a Biztonsági Tanács elé vinni. Aldrich úr arról érdeklődött, az Egyesült Királyság kormánya vajon kész-e együttműködni az Egyesült Államok kormányával ebben a kérdésben.

2. Közöltem az Egyesült Államok nagykövetével, hogy a Magyarországról érkező legújabb hírek ismeretében nem vállalhatjuk annak az idővesztésnek a kockázatát, ami abból fakadna, hogy az ügyet az ENSZ Közgyűlése elé viszik.² Ennek megfelelően készek vagyunk az Egyesült Államok kormányával történő együttműködésre. Ugyanakkor ragaszkodnom kell ahhoz, hogy a francia kormánynak is megadjuk a lehetőséget az említett együttműködésben való részvételre.

3. Aldrich úr egyetértett velem, én pedig azonnal kapcsolatba léptem a francia nagykövettel. Chauvel úrtól³ azt a választ kaptam, hogy az Egyesült Államok Párizsban is hasonlóképpen reagált, és azt javasolta, hogy a probléma megoldásába a magyar békeszerződés aláíróit valamint Franciaországot kellene bevonni.⁴ A francia kormány maga is kész lenne arra, hogy megfelelő lépéseket tegyen a kérdéssel összefüggésben, amennyiben Ófelsége kormánya is így tenne.

4. Elmondtam Chauvel úrnak, hogy ennek az információnak a tükrében semmi akadályát nem látom egy Nagy-Britannia, Franciaország és az Egyesült Államok által a mai nap folyamán közösen

⁷ Az iratok lelőhelye: Public Record Office, London, Kew. Foreign Office, General Correspondence (a továbbiakban: PRO FO 371). A forrásközlés alapjául szolgáló kutatáshoz a svájci Fonds National de la Recherche Scientifique, a Soros Alapítvány valamint a Central European University Research Support Scheme nyújtott támogatást.

¹ Aldrich, Winthrop W. – az Egyesült Államok londoni nagykövete.

² Október 25-én és 26-án ugyanis a brit külügyminisztériumban még az volt az uralkodó álláspont, hogy a magyar kérdés tárgyalására ne a Biztonsági Tanácsban, hanem a Közgyűlés november 12-re összehívott soron következő ülészekán kerüljön sor. A brit külügyminisztérium október 26-án ebben az értelemben válaszolt az előző napi amerikai kezdeményezésre. (Lásd a bevezetőt)

³ Chauvel, Jean – Franciaország londoni nagykövete.

⁴ A francia diplomácia tehát abban a tévhitben élt, hogy még mindig az október 25-i amerikai felhívásról van szó, mivel nem tudtak róla, hogy Dulles időközben a vonakodó angolok meggyőzése céljából a brit külügyminiszterhez személyes üzenetet juttatott el.

végrehajtandó akciónak, és megkértem, telefonáljon Párizsba és intézkedjen, hogy a washingtoni és New York-i francia diplomáciai képviseletek megkapják a szükséges instrukciókat.

5. Kérem, egyeztesse a teendőket amerikai és francia kollégáival, és minél hamarabb próbálják összehívni a Biztonsági Tanácsot a magyar helyzet megvitatása céljából. Elhangzott olyan javaslat, amelynek értelmében az ENSZ alapokmányának 34. vagy 35. cikke⁵ értelmében kellene megtenni a szükséges intézkedéseket, Pineau úr⁶ pedig az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára történő hivatkozást javasolja. De tekintettel arra, hogy az adott körülmények között minél gyorsabb intézkedésre lenne szükség, a taktikai megfontolásokat és az frott szöveg pontos megfogalmazását Önökre kell bíznom.

6. Ahhoz is ragaszkodtam, hogy közös közleményt adjanak ki. Kérem, intézzék úgy, hogy ez vagy New Yorkban, vagy pedig a három fővárosban a lehető leghamarabb megtörténjen, miután Gentile úr⁷ a Biztonsági Tanács elnökeként megkapta az üzenetet.

(Megismételve Washingtonnak, Varsónak, Párizsnak sürgősséggel, az Egyesült Királyság párizsi képviseletének rendkívüli sürgősséggel, Budapestnek, Madridnak azonnal, valamint Moszkvának.)

PRO FO 371122 383 NH 10110/359

2

Az Egyesült Királyság New York-i ENSZ-képviselete vezetőjének
(Sir Pierson Dixon) számjeltávirata a Külügyminisztériumnak

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

Elk.: 1956. október 27. 19.25 ó.

Érk.: 1956. október 27. 22.52 ó.

949. sz.

1956. október 27.

SÜRGŐS

BIZALMAS

A 947. számú táviratomra⁸ (Magyarország).

Mielőtt 1311. számú táviratukat⁹ megkaptam volna, amerikai kollégám már közölte velem, hogy ilyen értelmű utasításokat fogok kapni. Az ENSZ főtűtkárával Palesztináról folytatott megbeszélés után találkoztam amerikai és francia kollégáimmal. A francia kolléga olyan általános jellegű instrukciókat kapott, hogy támogassa azt az eljárást, amelynek értelmében az ügyet a Biztonsági Tanácsban tárgyalják meg.

⁵ Az ENSZ Alapokmányának 34. cikke felhatalmazza a Biztonsági Tanácsot olyan helyzetek megvizsgálására, amelyek nemzetközi feszültséghez vezethetnek, vagy amelyek veszélyeztethetik a nemzetközi béke és biztonság megőrzését. A 35. cikk kimondja, hogy a szervezet bármely tagja felhívhatja a Biztonsági Tanács vagy a Közgyűlés figyelmét a 34. cikkben meghatározott bármilyen vizsgálóra.

⁶ Christian Pineau – francia külügyminiszter.

⁷ Cornout-Gentile, Bernard – Franciaország ENSZ-képviselője, 1956 októberének végén a Biztonsági Tanács soros elnöke.

⁸ A dokumentumot nem közöljük. A táviratban Dixon annak a levélnek a szövegét továbbítja, amelyet október 27-én az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország képviselői juttattak el a Biztonsági Tanács elnökéhez, kérve a Tanács sürgős összehívását a magyarországi helyzet megvitatására.

⁹ Lásd az 1. számú dokumentumot.

2. Lodge úr¹⁰ elmondta, hogy az USA kormánya az SzSzKSz, Csehszlovákia és Jugoszlávia¹¹ kivételével a békeszerződést aláíró összes kormánytól is kért támogatást. Én azt mondtam, hogy szerintem az lenne a legjobb, ha az akciót háromhatalmi kezdeményezésként szerveznénk meg, tekintettel arra az esetleges spanyol kezdeményezésre, amely bizonyos komplikációkat okozhat (lásd az Önök 1312. számú táviratát),¹² de bármely határozat támogatottságát szélesebb alapokra helyezzük a kisebb országok aktivizálása révén. Ebben megegyeztünk.

3. Abban is megállapodtunk, hogy az ügynek a „Magyarországi helyzet” címet adhatnánk. Ez lehetővé tenné, hogy az ügyet minden kötöttség nélkül vigyük tovább.

4. Volt némi vita a diplomáciai offenzíva fő irányát illetően. Ezt a következőkre alapozhatnánk:

- A) A béke és biztonság veszélyeztetése
- B) Külföldi beavatkozás Magyarországon
- C) Az emberi jogok megsértése

Egyetértettünk abban, hogy az (A) pont kizárólagos hangsúlyozása olyan színezetet adhatna az ügynek, mintha a magyar kormány az oroszokkal együtt maga is felelőssé tehető lenne az események illetően alakulásában. Továbbá ez esetben kénytelenek lennénk tűzszünetet kérni, ami lehet, hogy nem esne egybe céljainkkal. Ami a további pontokat illeti, szem előtt tartva a Varsói Szerződés miatti komplikációkat, nem kívántuk túlzottan hangsúlyozni a (B) pontot sem. Nem terelhetjük ugyanakkor az ügyet a (C) pont által felkínált lehetőségek medrébe sem, tekintettel arra, hogy a Biztonsági Tanács nem foglalkozik az emberi jogok kérdésével.

5. Ekkor történt, hogy Lodge úr egy a Biztonsági Tanács elnökének írt levéltervezetet kapott Washingtonból, amely „a külföldi katonai erők magyarországi akcióból származó helyzetről” beszélt, „amelynek során semmibe veszik a magyar nép alapvető emberi és szabadságjogokra irányuló követeléseit, amelyek megfogalmazódtak az ENSZ Alapokmányában, és amelyeket a békeszerződés külön is biztosít számukra stb.” Francia kollégám – aki éppen akkor kapott újabb utasításokat – elmondta, számára elfogadhatatlan minden, az emberi és szabadságjogokra vonatkozó utalás még akkor is, ha ezekről a békeszerződés vonatkozásában tesznek említést. Nekem az volt a benyomásom, hogy az Alapokmány emberi jogokra vonatkozó kitételeire történő hivatkozás kellemetlen lehet számunkra.¹³ Ezért azután megállapodtunk abban, hogy újrafogalmazzuk a levél előbb említett részét úgy, hogy abból kimaradjon minden, a szabadságjogokra és az Alapokmányra történő utalás, viszont továbbra is fenntartjuk a békeszerződésre való hivatkozást.

6. Abban is megállapodtunk, hogy azonnali lépések megtételére van szükség, és holnapra sürgősséggel össze kell hívni a Biztonsági Tanácsot. Ez nemcsak a világ megtétele szempontjából lenne helyes, hanem bátorságot adhat a magyar népnek is, és ugyanakkor kevés időt hagyna akár a

¹⁰ Lodge, Henry Cabot – az Egyesült Államok ENSZ-képviselője.

¹¹ Nem tudjuk, hogy a belgrádi amerikai nagykövet végül kérte-e a jugoszláv vezetők támogatását a magyar kérdés napirendre tűzéséhez. (Lásd a bevezetőt.) Fontos diplomáciatörténeti adalék ugyanakkor, hogy október 25-én a State Department még egy táviratot küldött Belgrádba, amelyben utasították Riddleberger nagykövetet, kérje fel a jugoszláv vezetőket, hogy használják fel befolyásukat a szovjeteknél a magyarországi vérontás beszüntetése és demokratikus kibontakozás elősegítése érdekében. A jugoszláv kormány október 27-én közölt válasza azonban úgy szólt, hogy az adott időpontban nem látják értelmét egy ilyen közvetítési kísérletnek. (FRUS Vol. XXV. p. 298.)

¹² A dokumentumot nem közöljük. A táviratban a Foreign Office arról értesíti Dixont, hogy Madridból származó sajtóhírek szerint a spanyol kormány javasolni fogja a magyarországi és a lengyelországi helyzetnek az ENSZ-ben történő megvitatását.

¹³ Érthetően, mind Anglia, mind pedig Franciaország igyekezett elkerülni, hogy olyan precedens teremtésében vegyenek részt, amelyet az ENSZ-ben később éppen ellenük lehetne felhasználni. Anglia részére a legközvetlenebb veszélyt ebben az időben a ciprusi, a franciák számára pedig az 1954-ben megindult algériai függetlenségi harc jelentette.

szovjet, akár a magyar ENSZ-képviselőnek (az utóbbi feltehetően meg kívánna jelenni a Biztonsági Tanács előtt) arra, hogy alaposabban felkészülhessenek.

7. Megállapodtunk abban, hogy ma délután ismét találkozunk és megvizsgáljuk, milyen szellemenben kell majd beszédeinket megírni, illetve egy határozattervezetet elkészíteni, miután a Biztonsági Tanács más, baráti államainak elmagyaráztuk szándékainkat (ausztrál kollégám máris igen kedvezően reagált). Mind az Egyesült Államok, mind Franciaország arra számít, hogy részükről megtörténik a határozattervezet elkészítése.

Kérem, továbbítsák elsőséggel Párizsnak, Moszkvának, Budapestnek, Varsónak és Belgrádnak mint 147., 30., 2. illetve 9. számú táviratomat.

(Továbbítva Párizsnak, Moszkvának, Budapestnek, Varsónak és Belgrádnak.)

PRO FO 371 122 376 NH10 110/107

3

Az Egyesült Királyság New York-i ENSZ-képviselője vezetőjének számjeltávirata
a Külügyminisztériumnak

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

Elk.: 1956. október 28. 9.43 ó.

Érk.: 1956. október 28. 16.15 ó.

954. sz.

1956. október 27.

RENDKÍVÜL SÜRGŐS

BIZALMAS

A 949. számú táviratomra¹⁴ (Magyarország).

Ma délután ismét találkoztam francia és amerikai kollégámmal. Megmutattam nekik az Önök 1317. számú táviratának,¹⁵ illetve a 459., 463. és 464. számú budapesti táviratok¹⁶ egy-egy példányát. Lodge úr azt javasolta, a holnapi találkozón csupán a napirend megvitatására korlátozzuk fellépésünket, az ügyet pedig úgy adjuk elő, hogy ne kötelezzük el magunkat arra, hogy a Tanácstól egy konkrét irányban tett lépések elhatározását kérjük. Szerinte valamikor a jövő hét elején a Tanácsban előadandó álláspontok, ezen belül elsősorban a szovjet képviselő által kifejtendő vélemény alapján mérlegelhetnénk, melyek lennének egy elkészítendő határozattervezet feltételei.

2. Megállapodtunk abban, hogy beszédeink legfontosabb részének elmondására a napirend elfogadása után kerüljön sor. Ugyanakkor amennyiben – amint ez valószínűsíthető – a szovjet képviselő nem fogadja el a napirendet, a Tanácson belül azonnal szavazásra kell feltennünk a kérdést miután részünkről elhangzik majd egy-két, a napirend elfogadását támogató rövid nyilatkozat.

3. Abban is megegyeztünk, hogy bár a Tanács nem köteles megkérni a magyar képviselőt az ülésen való részvételre, nem emelünk kifogást az ellen, ha a képviselő az ülésen részt kíván venni.

4. Ezután megbeszéltük, milyen álláspontot fogunk beszédeinkben kifejtetni. Lodge úr elmondta, arra gondol, az eseményeket olyan tárgyyszerű, sallangmentes modorban kellene ismertetni, amely a lehető legkevésbé „hidegháborús” felhangot tartalmazza. Szerinte el kellene kerülnünk annak a látszatát, mintha fellépésünk célja a vétő kiprovokálása lenne.

¹⁴ Lásd a 2. számú dokumentumot.

¹⁵ 1987-ben, amikor az érvényben lévő levéltári törvény alapján az 1956-os év iratai kutathatóvá váltak, ezt a dokumentumot a brit külügyminisztérium nem bocsátotta a kutatók rendelkezésére. Ennek valószínűleg az az oka, hogy a távirat, amely a különböző budapesti felkelő csoportoktól származó információkat is tartalmaz, feltehetően alkalmas a budapesti brit követséggel kapcsolatba lépett felkelők azonosítására.

¹⁶ Ezeket a dokumentumokat nem közöljük. A 464. számú táviratot közli: *Titkos jelentések...* 64–65. pp.

5. Én erre azt mondtam, hogy szerintem is ez a helyes irányvonal. Nem kellene addig az ügyet újabb neurotikus pontokkal megterhelnünk, amíg nem látunk tisztán atekintetben, mi a Tanács szempontjából leginkább járható út, továbbá amíg nem tudjuk, hogyan reagál Szoboljev¹⁷ úr.

Ezután elmondtam, hogy beszédemben én a következő dolgokra koncentrálnék:

a) Az események (az Ön 1317. számú távirata¹⁸ alapján történő) ismertetése a magyar vezetők nyilatkozatainak említése nélkül.

b) A magyar nép sorsa iránt érzett együttérzés kifejezése.

c) A magyar nép számára az 1947-es békeszerződés garantálja az alapvető emberi jogokat. Mi történt ezekkel a jogokkal? Ez a nép már régóta nem rendelkezik az akarat demokratikus formában történő kifejezésének jogával. Az utóbbi időben egy új politikai légkörre utaló jelek arra bátorították a magyarokat, hogy próbáljanak meg érvényt szerezni ezeknek a jogoknak, amit békés demonstráció formájában meg is tettek. A szovjet tankok azonban megpróbálták gyorsan eltiporni ezeket a jogokat. Helytelen lenne, ha ezt a népet ismét megfosztanák szabadságától. Még ennél is rosszabb, hogy ezt idegen csapatok teszik.

d) Akár jogosan tartózkodnak a szovjet csapatok Magyarországon a Varsói Szerződés alapján, akár nem, a paktum deklaráltan külső agresszió elleni együttes védelmi célokat szolgál, a 8. cikk pedig egyértelműen kötelezi az aláíró feleket arra, hogy tartsák tiszteletben egymás függetlenségét és szuverenitását, valamint, hogy ne avatkozzanak egymás belügyeibe. Hogyan egyeztethető ez össze a szovjet katonai erők magyarországi akciójával?

6. Két kollégám azt javasolta, ezeket a kérdéseket a vita elején vessem föl. Én azt mondtam, hogy amennyiben holnap nem lesz határozatjavaslat-tervezet, beszédeinkben általában kellene jeleznünk, mit várunk el a Tanácstól. Vigyáznunk kell arra, hogy semmi olyasmit ne mondjunk, ami olyan látszatot kelthet, mintha mi lázadásra bujtogatnánk, de arra is ügyelnünk kell, hogy ne kötelezzük el magunkat azonnali tűzszünetre irányuló követelés mellett sem. Ezért be kellene értnünk egy olyan javaslattal, hogy a szovjet csapatok a továbbiakban ne avatkozzanak bele a magyar politikai életbe és vessenek véget elnyomásra irányuló hadműveleteiknek. Ezzel kollégáim egyetértettek.

7. Az eseményekről folyamatosan informálok ausztrál kollégámat. Kérem a Külügyminisztériumot, továbbítsa elsősorban Párizsnak, Moszkvának, Budapestnek, Varsónak és Belgrádnak mint 149., 31., 3. illetve 10. számú távirataimat.

(Megismételve Washingtonnak, Párizsnak, Moszkvának, Budapestnek, Varsónak és Belgrádnak)

PRO FO 371 122 376 NH10 110/110

4

A Külügyminisztérium távirata az Egyesült Királyság
New York-i ENSZ-képviselőtének

Külügyminisztériumi elosztásra

1328. sz.

1956. október 28.

Elk.: 1956 október 28. 13.10 ó.

SÜRGŐS

Az 1317. számú táviratomra¹⁹ (október 27: a magyarországi helyzet).

Az alábbi információk megbízható forrásból származnak és felhasználhatók a Biztonsági Tanácsban, amennyiben arra szükség lenne.

¹⁷ Szoboljev, Arkagyij A. – a szovjet ENSZ-delegáció vezetője.

¹⁸ Lásd a 15. számú jegyzetet.

¹⁹ Lásd a 15. számú jegyzetet.

2. Október 28-án reggel Romániából nagyon erős szovjet páncélos alakulatok és a légi erőhöz tartozó földi kiszolgáló egységek érkeztek magyar területre Debrecen térségében, amelyek a következő pontokon lépték át a határt: Nygerghaza, Zahony és Makosvasarnely.²⁰ A csapatok gyorsan haladtak Budapest irányában.

(Megismételve Párizsnak és Washingtonnak megőrzésre)

PRO F0 371 122 383 NH 10110/359

5

A Külügyminisztérium számjeltávirata az Egyesült Királyság

New York-i ENSZ-képviselőtének

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

1334. sz.

1956. október 28.

Elk.: 1956. október 28. 14.08 6.

RENDKÍVÜL SÜRGŐS

BIZALMAS

Az Önök 947. számú október 27-i táviratára.²¹ (A Biztonsági Tanácshoz történő folyamodás Magyarországon ügyében).

Amikor ma érintkezésbe lépett velem az olasz nagykövet, elmondta, olyan értelmű utasítást kapott, mely szerint az olasz kormány szeretne csatlakozni a magyar kérdés kapcsán a Biztonsági Tanács elé terjesztendő felhívásunkhoz. Ezt én természetesen örömmel fogadom, Önt pedig arra kérem, hogy amerikai és francia kollégájával történő egyeztetés alapján konzultáljon olasz kollégájával arról, miképpen lehetne ezt az elképzelést a legjobban kivitelezni.

2. A fenti bekezdés lediktálása az olasz nagykövet jelenlétében történt. A tervet legjobb belátása szerint hajtsa végre. Egyáltalán nem akarok okot adni az olaszoknak arra, hogy megsértődjenek, vagy hogy úgy érezzék, mintha félvállról vennék őket.

(Megismételve Washingtonnak, Rómának, Párizsnak sürgősséggel, Moszkvának és az Egyesült Királyság párizsi képviselőtének elsőbbséggel, valamint Budapestnek.)

PRO F0 371 122 376 NH 10110/106

²⁰ A nevek helyesen: Nyíregyháza és Marosvásárhely. Mivel egyik város sem határkelőhely, az információban nyilvánvalóan két dolog keveredik: egyrészt a Szovjetunióból érkeztek újabb csapatok, amelyek Záhonynál lépték át a határt és Nyíregyháza érintésével vonultak Budapest felé, másrészt pedig valóban érkezett erősítés Romániából is, ahonnan az ott állomásozó szovjet csapatok egy részét vezényelték Magyarországra.

²¹ Lásd a 8. számú jegyzetet.

Az Egyesült Királyság New York-i ENSZ-képviselője vezetőjének
számjeltávirata a Külügyminisztériumnak

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

957. sz.
1956. október 28.

SÜRGŐS
BIZALMAS

Elk.: 1956. október 29. 1.57 ó.

Érk.: 1956. október 29. 5.04 ó.

Az Önök 1334. számú táviratára²² (Magyarország).

Amikor ma reggel olasz kollégámmal²³ beszéltem, elmondta, hogy éppen levelet készül küldeni a Biztonsági Tanács elnökének, amelyben közli: Olaszország csatlakozását kezdeményezésünkhöz, de ezt először szeretné megbeszélni velem. Az olasz kormány minden jel szerint maga is szorgalmazni készült a Biztonsági Tanács összehívását, még mielőtt értesültek róla, hogy háromhatalmi akció során bizonyos lépések megtételére már sor került. A Rómától kapott utasításokból világosnak látszott, hogy Martino úr²⁴ az Alapokmány 39. cikke²⁵ alapján szeretne lépéseket tenni, miközben mi a magunk részéről a 34. cikkre²⁶ alapoztuk levelünket. Vitetti úr beleegyezett abba, hogy ő is hasonló alapokról kiindulva terjessze elő kérelmét.

2. Később az olasz delegáció egy tagja megmutatta nekünk a Biztonsági Tanács elnökéhez írt levéltervezetüket, és arra kért bennünket, mondjuk el róla a véleményünket. A levéltervezet jóval tovább ment el, mint a mi saját levelünk, mivel javaslatként az állt benne, hogy a Tanács sürgősen „szerezzen érvényt az Alapokmány rendelkezéseinek” és mindenekelőtt folytasson vizsgálatot a súlyos magyarországi helyzettel kapcsolatban. Mi kifejtettük, hogy szerintünk nem lenne okos dolog a szövegezésnél ilyen fogalmazást használni, akkor, amikor még senki közülünk nem tudja, a Tanács tulajdonképpen milyen használható lépéseket tehet majd az ügyben. Ez a problémafelvetés a másik félnél megértésre talált és olasz kollégám bele is egyezett abba, hogy levelét olyan értelemben módosítja, hogy az ne kerüljön ellentmondásba a háromhatalmi megegyezésből fródott levéllel. Ennek megfelelően levelének végén egyszerűen tudatja a Tanács elnökével, hogy Olaszország csatlakozik ahhoz a kéréshez, amelyet három másik kormány már benyújtott.

3. Vitetti úr nem tudta még, kormánya akarja-e, hogy ő részt vegyen a Tanács ülésén. Rámutatam, hogy az ülésre vonatkozó érvényes szabályok szerint ennek jogosságát nehéz lenne azon az alapon igazolni, hogy Olaszország „fokozottan érdekelt az ügyben”. Vannak más európai országok is, amelyeket a dolog mélységesen aggaszt, az tehát a kelletnél jobban komplikálná az ügyet, ha mindezen országok kijelentik, joguk van ahhoz, hogy meghallgassák álláspontjukat. Közöltem vele, hogy az említett levél közzététele szerintem megfelelően demonstrálná Olaszország csatlakozását a háromoldalú kezdeményezéshez. Vitetti úr megfogadni látszott ezt a tanácsot. Nem hiszem, hogy oka lehetne arra, hogy úgy érezze, félvállról vesszük őt.

²² Lásd az 5. számú dokumentumot.

²³ Vitetti, Leonardo – Olaszország ENSZ-képviselője.

²⁴ Martino, Gaetano – olasz külügyminiszter.

²⁵ Az ENSZ Alapokmányának 39. cikke szerint a Biztonsági Tanács, amennyiben megállapítja a béke veszélyeztetésének, vagy bármilyen támadó cselekménynek a fennforgását, ajánlásokat tesz, vagy határoz afelől, hogy a nemzetközi béke és biztonság helyreállítása érdekében milyen rendszabályokat kell foganatosítani.

²⁶ Lásd az 5. számú jegyzetet.

4. A spanyoloktól eltekintve, akik már önálló lépéseket tettek (lásd a 950. számú táviratomat),²⁷ tudomásom szerint az osztrákok és az argentinok is mihamarább szeretnének csatlakozni hozzánk. Az amerikaiak arra próbálják rávenni a különböző ENSZ-képviselőket, hogy aggodalmuknak az elnöknek frandó levél formájában adjanak hangot, nem pedig úgy, hogy részt kívánnak venni a Tanács ülésén.

Kérem sürgősséggel megismételni Rómának, Párizsnak, Moszkvának, az Egyesült Királyság párizsi NATO-képviselőinek és Budapestnek mint 10., 150., 32., 1., illetve 4. számú távirataimat.

(Megismételve Rómának, Párizsnak, Moszkvának, az Egyesült Királyság párizsi NATO-képviselőinek és Budapestnek)

PRO FO 371 122 376 NH10 110/111

7

A Külügyminisztérium számjeltávirata az Egyesült Királyság
New York-i ENSZ-képviselőinek

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

1339. sz.

1956. október 28.

Elk.: 1956. október 28. 18.35 ó.

RENDKÍVÜL SÜRGŐS

BIZALMAS

Az Önök 949. számú táviratára.²⁸ (Vita a Biztonsági Tanácsban Magyarországról).

Az alábbi észrevételek hasznosnak bizonyulhatnak a vita során.

2. Az Alapokmányban rögzítettek alapján gyenge lábakon áll az a megfontolás, amely szerint jogilag kellene megkérdőjeleznünk a szovjet csapatok magyar kérésre történő beavatkozásának törvényességét. A szovjet csapatok akcióinak minősítésekor inkább az ügy humanitárius és etikai, mintsem jogi vonatkozásait célszerű kihangsúlyozni.

3. Ami a 949. számú távirat 4. bekezdésének (a) és (b) pontjait illeti, az abban kifejtett álláspont azt hangsúlyozza, hogy az a helyzet, ami a szovjet páncélosok egy ENSZ-tagország területén történt beavatkozása által állt elő, könnyen veszélybe sodorhatja a nemzetközi békét és biztonságot. Ezt az érvelést tovább erősítheti annak a megemlítése, hogy a szovjet kormány további nagyszámú csapatokat vonultat Magyarországra a határon kívülről. Amellett, hogy megkérdőjelezzük a már eddig is Magyarország területén állomásoztatott csapatok tevékenységének jogosságát, tiltakoznunk kellene a szovjet kormány azon lépése ellen is, amely további csapatok Magyarországra történő bevonulását eredményezte.

4. Annak érdekében, hogy elkerüljük a Ciprushoz és más országokéhoz hasonló kellemetlen precedenseket, az „emberi jogok”-ra történő hivatkozás alapját inkább a magyar békeszerződésnek, mintsem az ENSZ Alapokmányának kell képeznie.

5. Bármilyen, a beavatkozásuk jogosságát a Varsói Szerződésre alapozó érveléssel jönnek is elő az oroszok, a szerződést annak idején aláíró felek a 8. cikkben vállalták, hogy betartják „a felek függetlenségének és szuverenitásának kölcsönös tiszteletben tartására irányuló elvet, valamint az egymás belügyeibe történő be nem avatkozás elvét”. Célunk az kell legyen, hogy az oroszok

²⁷ A dokumentumot nem közöljük. 1956. október 27-én a madridi rádió közölte, hogy a spanyol kormány a lengyelországi és a magyarországi szovjet beavatkozás ügyét az ENSZ fóruma elé kívánja terjeszteni és ennek megfelelően a spanyol ENSZ-képviselő még aznap ilyen értelmű beadvánnyal fordult a Biztonsági Tanács elnökéhez.

²⁸ Lásd a 2. számú dokumentumot.

kénytelenek legyenek a Varsói Szerződésre hivatkozva igazolni beavatkozásuk jogosságát. Ennek üdvös hatása lehet a többi csatlós államban és máshol.

6. Abból kiindulva, hogy bármely, a Biztonsági Tanácsban javasolt lépést megvétóznak, ön nyilván nem felejt el, hogy feltehetően végül majd a Közgyűlésben kívánjuk megtárgyalni az ügyet. Ezért tehát ügyrendi többségre van szükségünk ahhoz, hogy Magyarország kérdését a Biztonsági Tanács napirendjéről levehessük. Potenciális ellentmondás van viszont e között az elképzelés és egy olyan határozat között, amely előírná, hogy a Biztonsági Tanács kövesse a magyarországi események alakulását.

7. Azokat a javaslatokat, amelyeket a budapesti amerikai követ tett kormányának (a 464. számú budapesti távirat)²⁹ határozottan elleneztek. Konkrétan az a javaslat, amely egy ENSZ-bizottság fölállítását tűzi ki célul, még akkor is veszélyes módon megsértené az Alapokmány 2. cikkének (7) bekezdésében megfogalmazott alapelveket, ha magát a javaslatot az oroszok megvétóznák.³⁰

(Megismételve sürgősséggel Párizsban, Budapestnek, Belgrádnak, Moszkvának, Washingtonnak, Varsónak, valamint 961. számon elküldve megőrzésre az Egyesült Királyság párizsi NATO-képviselőtének)

PRO FO 371 122 376 NH 10110/107

8

Az Egyesült Királyság ENSZ-képviselő vezetőjének távirata a Külügyminisztériumnak
Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

BIZALMAS
Futárral

Érk.: 1956. október 31.

245. sz. (megőrzésre)
1956. október 29.

961. számú táviratomra³¹ (Magyarország).

Az alábbiak a tegnapi ülés valamivel részletesebb leírását tartalmazzák.

2. Az Egyesült Nemzetek magyar képviselőjének két levelét körözték; az egyikben tiltakozik a kérdés megvitatása ellen azon az alapon, hogy ez a 2. cikk (7) bekezdésében foglalt alapelvek

²⁹ A dokumentumot közli: *Titkos jelentések...* 64–65. pp. Mivel a forradalom napjaiban a nyugati államok budapesti külképviseletei közül egyedül az angoloknak volt állandó és zavartalan kapcsolatuk saját külügyminisztériumukkal, a többiek időről időre a brit követséget kérték fel üzeneteik továbbítására. Így jutott a Foreign Office tudomására Barnes amerikai ügyvivő október 27-i távirata, amelyben javasolta, hogy az ENSZ adjon ki a magyar kormány és a felkelők közötti megegyezést szorgalmazó felhívást. E szerint a harcok beszüntetése után a felkelők adják meg magukat a magyar hadseregnek, a Nagy Imre vagy Kovács Béla(!) vezetésével megalakuló új kormány pedig az ENSZ Budapestre küldött „tanácsadó bizottsága” segítségével működjön.

³⁰ Az ENSZ Alapokmányának 2.(7) cikke kimondja, hogy az Alapokmány egyetlen rendelkezése sem jogosítja fel a szervezetet arra, hogy olyan ügyekbe avatkozzon, amelyek valamely állam „belső joghatóságának körébe tartoznak”. – A Foreign Office érvelése meglehetősen sajtóságos volt, hiszen amennyiben ENSZ-megfigyelőknek a helyszínre küldését a fenti cikk megsértésének tekintették, annak kellett volna tekintenünk már a magyar kérdésnek a Biztonsági Tanácsban történő napirendre tűzését is. Márpedig a brit kormány, mint láttuk – igaz, amerikai nyomásra – maga is részese volt annak a háromhatalmi kezdeményezésnek, amelynek következtében az ENSZ foglalkozni kezdett a magyarországi helyzettel. Az ENSZ-megfigyelőkkel szembeni brit ellenszenv valódi oka természetesen abban keresendő, hogy az angolok igyekeztek elkerülni olyan precedensek teremtését, amelyek veszélyeztethették volna Anglia érdekeit a brit gyarmatokon.

³¹ Október 28-i, 961. számú táviratában Dixon röviden már jelentést tett a Biztonsági Tanács aznapki ülésén történekről.

megsértését jelentené,³² a másikkban azzal a kéréssel áll elő, hogy részt vehessen az ülésen. Szoboljev úr (SzSzKSz) azzal kezdte, hogy panasszal élt, amiért Cornout-Gentile elnök úr (Franciaország) nem konzultált a Tanács minden tagjával, mielőtt összehívta volna az ülést. Ez szerinte ellenkezik a Biztonsági Tanács hagyományaival. Az elnök megpróbálta azonnali szavazásra bocsátani azt a kérdést, elfogadják-e a napirendet, de Szoboljev úr tiltakozott a kérdés napirendre tűzése ellen, és mondanivalóját a következőképpen fejtette ki:

- a) a három hatalom egy olyan kérdés napirendre tűzését javasolja, amely kizárólag Magyarország belügyeinek körébe tartozik. Ez nem a magyar kormány beleegyezésével történt: valójában a magyar kormány tiltakozott ez ellen a Tanács elnökénél;
- b) a három hatalom igazi indítékának az a szándék tekinthető, amelynek célja egy Magyarországon működő illegális, reakciós földalatti mozgalom kormányellenes tevékenységének ösztönzése; ez a mozgalom az ellen a magyar kormány ellen irányul, amely a derekasan dolgozó magyar nép akaratát testesíti meg;
- c) Ez az akció egybevág az Egyesült Államok külpolitikájának többi elemével, amely fő célként tűzte ki a felforgató jellegű mozgalmak támogatását azokban az országokban, amelyeknek sikerült megszabadulniuk a „fasiszta” rezsimektől, hogy azután ezeket a rezsimeket újra hatalomra juttassa. Az Egyesült Államok évente több millió dollárt költ ilyen célokra. Itt az Egyesült Államok elnökének a csatlós országokba küldött „karácsonyi üzeneteire” utalt.³³ (Ezen a ponton az elnök tiltakozott amiatt, hogy Szoboljev úr nem szorítkozik a Tanács hatáskörébe tartozó kérdések tárgyalására.);
- d) a magyar kormány először saját csapatait vetette be a lázadók ellen, majd ezután fordult a Szovjetunióhoz segítségért a Varsói Szerződés előírásai alapján. Ez kizárólag belpolitikai kérdés. Emellett a magyar kormány a saját békeszerződése 4. cikkében leírtaknak megfelelően járt el, amely előírja, hogy Magyarország fasiszta beállítottságú szervezetek nem működhetnek;
- e) összegezve: az ENSZ Alapokmányának 1. cikke,³⁴ a 2. cikk (7) bekezdése, valamint a 34. cikk alapján – akár egyenként, akár együtt tekintjük ezeket – világossá válik, hogy jelen esetben az ügy a Tanács hatáskörén kívül esik.

³² Az újabban ismertté vált szovjet forrásokból kiderül, hogy a Kós Péter által a Biztonsági Tanácsban ismertetett és az ENSZ főtítkárához is eljuttatott kormánynyilatkozat kiadását valójában Moszkvában kezdeményezték. Október 28-án, a szovjetek Andropov budapesti szovjet nagykövet közvetítésével felszólították a magyar kormányt, hogy haladéktalanul adjon ki egy olyan nyilatkozatot, amely szerint a magyarországi események az ország kizárólagos belügyét képezik, ezért a kormány tiltakozik a kérdésnek a Biztonsági Tanácsban történő napirendre tűzése ellen. A nyilatkozatot maga Nagy Imre is aláírta, s azt még a Biztonsági Tanács ülésének megkezdése előtt eljuttatták Kós Péterhez. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy az Andropovnak küldött szovjet nyilatkozatvázlat szerint a deklarációnak tartalmaznia kellett volna azt a mondatot is, hogy „az október 23-án kezdődött ellenforradalmi lázadás az imperialista államok aknamunkájának következménye volt”, ezenkívül a nyilatkozatot már a Biztonsági Tanács ülése előtt ismertetni kellett volna a sajtóban és a rádióban. – Kós Pétert a kormánypolitikában október 28-án bekövetkezett fordulat következtében másnap leváltották tisztségéről. (Lásd: A „Jelcin-dosszié”. *Szovjet dokumentumok 1956-ról*. Szerkesztette: Gál Éva, Hegedűs B. András, Litván György, Rainer M. János. Bp., Századvég Kiadó – 1956-os Intézet. 1993. 57–60. pp. – A nyilatkozat eredeti szövegét lásd: Magyar Országos Levéltár – Külügyminisztérium iratai XIX–J–1–k 66. doboz.

³³ Az Eisenhower-kormányzat hidegháborús propagandájában kezdettől fogva központi szerepet kapott a kelet-európai csatlós államok felszabadításának programja. Maga az amerikai külpolitika ugyanakkor az ötvenes évek közepén valójában sokkal inkább a Truman-adminisztráció által korábban meghirdetett, a realitásokkal nagyon is számoló ún. feltartóztatási politika folytatásának volt tekinthető. Ennek ellenére a kelet-európai népek felszabadítására vonatkozó, többnyire meglehetősen homályos utalások egészen 1956 októberéig állandó tételt képeztek a legmagasabb szintű politikai nyilatkozatokban, így az Elnök szokásos újévi üzeneteiben is.

³⁴ Az Alapokmány 1. cikke ugyanis csak nemzetközi viszályok megoldására írja elő az ENSZ feladatait, a szovjetek pedig sajátos módon magyar belügynek tekintették magyarországi ténykedésüket.

3. Ekkor én röviden felszólaltam és kértem a napirend azonnali elfogadását.

4. Brilej úr³⁵ (Jugoszlávia) elmondta, hogy kormánya ellenzi a kérdés Biztonsági Tanács általi megvitatását, mivel az a véleményük, hogy Magyarországnak lehetőséget kell adni arra, hogy külső beavatkozás nélkül találjon megoldást problémáira. Ugyanakkor – minthogy elvi kifogásuk van a külföldi csapatok belügyekbe történő beavatkozása ellen is – a szavazásnál tartózkodni fognak.

5. Ezután elfogadták a napirendet kilenc támogató, egy elutasító (SzSzKSz) szavazattal, valamint egy tartózkodás (Jugoszlávia) mellett. Ezután kérték fel a magyar képviselőt (Kós urat), foglalja el helyét a Tanácsban.

6. Cabot Lodge úr (Egyesült Államok) kezdett el beszélni, de Szoboljev úr félbeszakította, aki az ülés 2-3 nappal történő elhalasztását javasolta, hogy ezalatt a diplomáciai képviselvek – többek között az övé is – az ügygel kapcsolatban megfelelő mennyiségű információt gyűjthessenek össze. Ezt a javaslatot az előbbivel megegyező szavazati arány mellett leszavazták. Ezután Lodge úr szenvedélyes modorban utasította vissza az Egyesült Államok elleni orosz vádakat, amelyekben szó volt felbujtásról stb., majd hosszasan idézett Dulles úr október 27-i, a magyar felkeléssel kapcsolatos nyilatkozatából. Röviden annyit mondott, reméli, az, hogy az ügy a Biztonsági Tanács elé kerül, rábírja a felelősöket, hogy hagyjanak fel azzal a politikával, amely megfosztja a magyar népet az Egyesült Nemzetek Alapokmánya és a békeszerződés által biztosított jogok gyakorlásától. Felsorolta az elmúlt hét magyarországi történéseit, külön hangsúlyozva a tömegeknek a szovjet csapatok visszavonására vonatkozó követeléseit.

Befejezésképpen az ENSZ összes tagországát arra biztatta, vegyék komolyan fontolóra, milyen lépéseket lehet az ügyben tenni.

7. Ezután én kaptam szót, és elmondtam azt a beszédet, amelyről 958. számú táviratomban³⁶ beszámoltam.

8. Cornout-Gentile úr (Franciaország) fenntartotta azt az álláspontját, miszerint az orosz beavatkozás spontán módon történt, minthogy az a kormány, amely állítólag a szovjet csapatokat behívta, csak egy nappal azután vette át az ügyek irányítását, hogy a szovjetek Budapesten tüzet nyitottak. Hangsúlyozta, hogy a Varsói Szerződés semmilyen felhatalmazást nem ad a szovjet csapatok magyar állampolgárok elleni bevetéséhez, kijelentette továbbá, hogy Magyarországnak jogában áll szabadon megválasztani saját kormányát, valamint, hogy az ország szuverenitását a lehető leggyorsabban vissza kell állítani. Hosszasan idézett egy, a felkelők egyik csoportjától származó névtelen kiáltványból, sürgette a szovjet csapatok Magyarországról történő mielőbbi kivonását, végül pedig sürgette a gyógyszerek és élelem mihamarabbi eljuttatását az országba, hogy ezzel is csökkentse a magyar nép szenvedéseit.

9. Blanco³⁷ (Kuba), dr. Belaunde³⁸ (Peru) és dr. Kiang³⁹ (Kína) urak mindnyájan jó irányban befolyásolták az ügyet azáltal, hogy támogatták álláspontunkat.

10. Ezután Szoboljev úr tartott még egy beszédet, amelyben majdnem teljesen olyan szellemben nyilatkozott, mint korábbi fölszólalásában, azzal a különbséggel, hogy most részletesebben ismertette az Egyesült Államok mint felbujtó elleni vádakat. Más kérdésekkel kapcsolatban még az alábbiakra tért ki:

a) tagadta, hogy a budapesti eseményekkel kapcsolatos ismertetésem pontos lenne;

b) az az aggodalom, amely az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság valamint a francia kormány részéről megmutatkozott, semmi másnak nem tekinthető, mint „krokodilkönnyek”-nek; ezen országok igazi célja az ügy Biztonsági Tanács előtt történő megvitatásával nem más,

³⁵ Brilej, Joza – Jugoszlávia ENSZ-képviselője.

³⁶ A táviratot nem közöljük, a beszéd vázlatát a 3. számú dokumentum tartalmazza.

³⁷ Blanco, Carlos – Kuba helyettes ENSZ-képviselője.

³⁸ Belaunde, Viktor A. – Peru ENSZ-képviselője.

³⁹ Kiang, Csiping H. – a Kínai Köztársaság (Tajvan) helyettes ENSZ-képviselője.

mint az, hogy Magyarországon visszaállítsák a kapitalista rendszert és ugyanakkor eltereljék a világ figyelmét olyan kérdésekről, mint amilyen például a népek jogainak semmibevétele Algériában, Cipruson és Szingapúrban. Az Egyesült Államok kormánya emellett választási propaganda-célokra is használja az ügyet.

11. Entezam úr⁴⁰ (Irán) kifejezésre juttatta országa hagyományos ellenérzését mindenféle külföldi beavatkozással szemben, valamint külföldi ország fegyveres erőinek egy, a népből kiinduló mozgalom elfojtása érdekében történő felhasználása miatti antipátiáját még olyan esetekben is, amikor azokat egy hatalmon lévő kormány hívja be az országba. Langenhove úr⁴¹ (Belgium) visszautasította a szovjet érvelésnek az ENSZ Alapokmány 2. (7) cikkére vonatkozó részét, dr. Walker⁴² (Ausztrália) pedig idézte Nagy úr rádióbeszédének azt a részét, amelyben „egy nagy nemzeti mozgalom kialakulása”-ról beszélt, amely tehát ellentmond annak a szovjet állításnak, miszerint legfeljebb egy „maroknyi felkelő” lehet szó.⁴³

12. Később Lodge úr is, majd pedig én röviden reagáltunk Szoboljev úr felszólalására, amelynek során Lodge úr ismételtlen tagadta a felbujtás vádját. Én elmondtam, hogy Szoboljev úr azzal az ismert taktikai fogással él, hogy eltereli a szót a valós problémáról. Egyébként éppen az ülés közben kaptuk meg azokat a jelentéseket, amelyek arról tudósítottak, hogy a szovjet csapatok megkezdték a visszavonulást,⁴⁴ a kérdés tehát az, a nép akaratának megfelelően most befejeződik-e a szovjet csapatoknak a magyarok elleni bevetése.

13. Miután Szoboljev úr még tett egy rövid nyilatkozatot, a magyar ENSZ-képviselő (Kós úr) kapott szót. Kijelentette, hogy attól a levéltől eltekintve, amelyről feljebb, az első bekezdésben esett szó, nem kapott egyéb utasításokat, de egy későbbi időpontban szólni kíván majd a Biztonsági Tanács előtt.

14. Mielőtt az ülést elnapolták volna, az elnök elmondta, hogy Ausztria, Argentína, Írország, Olaszország, Spanyolország, Törökország és Thaiföld képviselőitől a magyarországi helyzettel foglalkozó leveleket kapott. A Tanács ülését este 10 órakor elnapolták, és legközelebb egy olyan időpontban hívják össze, amelyet az elnök a tagokkal való konzultáció alapján határoz meg.

Elküldve megőrzésre 245. számon (október 29.) a Külügyminisztériumnak, megismételve megőrzésre Varsónak a 6., Párizsnak a 238., Budapestnek a 3., Moszkvának a 82. és Washingtonnak a 707. számon.

PRO FO 371 122 380 NH 10 110/241

⁴⁰ Entezam, Nasrollah – Irán ENSZ-képviselője.

⁴¹ Langenhove, Ferdinand van – Belgium ENSZ-képviselője.

⁴² Walker, Roland E. – Ausztrália ENSZ-képviselője.

⁴³ Nagy Imre október 28-i rádióbeszédének híre korábbi feltételezésekkel ellentétben nem váltott ki különösebb izgalmat a Biztonsági Tanács tagjai között. (Vö. János Radványi: *Hungary and the Superpowers. The 1956 Revolution and Realpolitik*. Stanford, California, Hoover Institution Press, 1972. p. 10.) Főként azért nem, mert nem fogták fel rögtön ennek az eseményeket gyökeresen ártékelő nyilatkozatnak a jelentőségét, sőt, a nyugati nagyhatalmak még napokkal később is azt találgatták, vajon nem csupán megtévesztő manőverről van-e szó.

⁴⁴ Olyan jelentésről nincs tudomásunk, amely szerint a szovjet csapatok kivonása Budapestről már október 28-án megkezdődött volna, de Nagy Imre idézett beszédében, amely a rádióban 17 óra 20 perckor hangzott el, valóban azt jelentette be, hogy a szovjet kormánnyal kötött megállapodás értelmében a szovjet csapatok azonnal megkezdik kivonulásukat a magyar fővárosból. A nyugati diplomaták, akik mindvégig abban reménykedtek, hogy a helyzet majd csak megoldódik magától is, valószínűleg ezt a bejelentést értelmezték úgy, hogy a csapatkivonás ténylegesen meg is kezdődött.

Az Egyesült Királyság ENSZ-képviselője vezetőjének
számjeltávirata a Külügyminisztériumnak

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

Elk.: 1956. október 29. 22.33. 6.

Érk.: 1956. október 30. 5.39. 6.

968. sz.

1956. október 29.

SÜRGŐS

BIZALMAS

961. számú táviratomra⁴⁵ (Magyarország).

A nap folyamán megbeszéléseket folytattam francia és amerikai kollégámmal a Biztonsági Tanácsban teendő következő lépésről. Tegnap este a franciák átadták nekünk egy Párizsban készített határozattervezet egy példányát (lásd a közvetlenül ez után következő első táviratom szövegét).⁴⁶

2. Ma a kora reggeli órákban Lodge úr telefonon hívott és közölte, szeretné megbeszélni velem az ügyvel kapcsolatos legújabb elképzeléseit. Abból indult ki, hogy elő kellene terjesztenünk egy határozatot, de arra is gondolnunk kell, hogy ténylegesen semmilyen határozatot nem fogadnak majd el a vétó miatt. Ezért azt nem kellene feltenni szavazásra, hanem hagyni, hadd maradjon ott lehetőségként az oroszok feje fölött. Ezáltal lehetővé válna, hogy ténylegesen több minden kerüljön a határozatba, mint amiről tudjuk, hogy elfogadható lenne. Az volt a véleménye, a kilenc nem kommunista tagország támogatását megszerezhetnénk. Elképzelése szerint a határozat

a) szólítsa föl a szovjeteket csapataik visszavonására

b) szorgalmazza a helyzettel összefüggő valamiféle megfigyelői tevékenység kialakítását.

Elmondta, tudja, lehet, hogy mi és a franciák kifogást emelünk a (b) pontban foglaltakkal szemben azon az alapon, hogy az máshol is precedenst teremt hasonló eljárásra. Ugyanakkor ő a maga részéről nyitott a határozat tartalmát illető érvekkel szemben.

3. Ma délután egy későbbi időpontban, az Athos-kérdéssel összefüggő Biztonsági Tanácsi ülés⁴⁷ után találkoztunk. Elmondtam, szerintem végső soron a célunk az, hogy elősegítsük a szovjet csapatok kivonulását, nem pedig csak az, hogy véget vessünk a magyarországi ügyekbe történő beavatkozásuknak; a Tanács közvetlen célja most feltehetően az, hogy megfelelő nyomást gyakorolva

a) bátorítsa a magyar népet

b) rákényszerítse az oroszokat arra, hogy hagyjanak fel elnyomó katonai tevékenységükkel. Ezért azután a lehető leghamarabb össze kellene hívunk a BT ülését. Ez szerda előtt aligha történhet meg, tekintettel az egyre romló palesztinai helyzetre.⁴⁸

⁴⁵ Lásd a 31. számú jegyzetet.

⁴⁶ A magyar kérdés tárgyalásával kapcsolatos különböző angol, amerikai és francia határozati javaslatokat, illetve tervezeteket terjedelmi okokból nem közöljük. Ezek lényege azonban általában kiderül Dixon jelentéseiből.

⁴⁷ 1956. október 16-án a Földközi-tengeren egy francia hadihajó feltartóztatott egy Athos nevű teherszállító hajót, amelynek rakományát a francia hatóságok állítása szerint az egyiptomi kormány által az algériai felkelőknek küldött fegyverszállítmányt tartalmazott. A francia kormány október 25-én kérte, hogy a Biztonsági Tanács soron következő ülésén tűzzék napirendre az ügyet; ez október 29-én meg is történt, de a kérdés megvitatására a szuezi válság miatt már nem került sor.

⁴⁸ 1956. október 29-én a néhány nappal korábban a franciaországi Sévres-ben megtartott angol-francia-izraeli titkos tárgyalások eredményeként Izrael támadást intézett Egyiptom ellen. Ezt a forгатókönyvnek megfelelően a „békeltető erőként” fellépő angol és francia kormánynak a „hadviselő felekhez” intézett ultimátuma követte, majd pedig, miután Egyiptom az ultimátumot nem fogadta el, október 31-én az angol és a francia légierő megkezdte egyiptomi katonai és stratégiai célpontok bombázását. November 5-én pedig angol-francia ejtőernyős alakulatok szálltak partra a Szezei-csatorna torkolatánál lévő Port Saidnál. Az akciót ellenző és az ellen határozottan fellépő amerikai kormány gazdasági és politikai nyomására azonban a brit és a francia kormány november 6-án illetve 7-én végül kénytelen volt elfogadni az ENSZ rendkívüli közgyűlésének azonnali tűzszünetre felszólító határozatát.

4. Ami a taktikát illeti, egyetértettünk abban, hogy három tág értelemben vett alternatívával számolhatunk:

a) az ülés során kizárólag az oroszok álláspontjának megtámadására szorítkozunk és megsemmisítjük az oroszok „ellenforradalmi klikk” elméletét, anélkül azonban, hogy határozattervezetet terjesztenénk elő. Ezután meghallgathatjuk a magyar képviselő álláspontját mielőtt saját határozatunkról döntenénk. Lodge úr szerint megvan annak a kockázata, hogy a magyar lesz a sajtóban a fő szenzáció, hacsak nem lesz addigra határozat.

b) Beterjesztünk egy tényleges határozatot, de azt nem bocsátjuk szavazásra. Lodge úr szerint azt is megtehetjük, hogy megvárjuk a vétót és utána az ügyet a Közgyűlés elé visszük az egyesülés a békéért eljárás alkalmazásával.⁴⁹ Ugyanakkor francia kollégám szerint itt megvan annak a kockázata, hogy így a magyar kormányt esetleg az oroszok karjaiba taszítjuk. Én azt mondtam, hogy hozzám közel áll Lodge úr azon elképzelése, hogy a határozatot ne tegyék fel szavazásra, de ez azt jelentené, hogy a Tanács véleményének semmilyen formális módon nem adnánk hangot, ami viszont azt eredményezné, hogy azután semmiféle eszköz nem állna a rendelkezésünkre ahhoz, hogy a politikai nyomást fönntartsuk.

c) Ekkor én azt javasoltam, hogy a tényleges határozatot elkészítsenék ugyan, de csak akkor hoznánk elő, amikor már látjuk a vita kimenetelét (elsősorban a magyar álláspontról van szó), viszont a következő ülésen meglepetésszerűen előterjesztenénk egy ügyrendi határozati javaslatot – ez lehetne október 31-én –, amely javaslat figyelembe venné Nagy úr azon október 28-i bejelentését, amelynek értelmében kormánya tárgyalásokat kezd a szovjet csapatok visszavonásáról. Ezzel párhuzamosan ideiglenesen felfüggesztenénk a Tanács tevékenységét, hogy meggyőződjünk arról, az oroszok milyen lépéseket tettek annak érdekében, hogy eleget tegyenek a magyar kormány nyilvánvaló kéréseinek. Ennek a húzásnak a következő előnyei lennének:

- i) A Tanács gyorsan cselekedhetne, mivel így elkerülhetnénk egy ügyrendi határozat vétóját.
- ii) A Tanács magáévá tenné a magyar nép kívánságait és a magyar kormány jól látható szándékait.
- iii) A határozat hatására a Nagy-kormány vagy kénytelen lenne eredményesen befejezni a kivonulással kapcsolatos tárgyalásokat, vagy el kellene ismernie, hogy ezeket nem gondolta komolyan (lásd a 489. számú budapesti távirat⁵⁰ 3. bekezdését). Amennyiben tehát arra szükség lenne, ekkor lépnének tovább a tényleges határozati javaslat irányában.

5. Átadtam kollégáimnak egy általam javasolt szövegváltozatot (lásd a sorrendben ezután következő második táviratomat).⁵¹ Elmondtam, hogy szerintem a Varsói Szerződés miatt veszélyes lenne követelni a szovjet csapatok kivonását. Ez kihatással lehetne a NATO-ra, és én a magam részéről még azt is kétségbe vonnám, hogy az Alapokmányt figyelembe véve elmehetünk-e ideig. Nekem jobban tetszett a francia határozati javaslatnak az a megfogalmazása, amelyik felszólítja az oroszokat, vessenek véget a Magyarország belügyeibe történő katonai beavatkozásnak. Igaz, hogy ez a változat nem megy el odáig, ameddig maguk a magyarok szeretnének elmenni, illetve ameddig a jelek szerint Nagy fontolgatja, hogy elmegy. De ezt a határozati javaslatot csak abban az esetben terjesztjük elő, ha kiderül, hogy Nagy nyilatkozata csak szemfényvesztés. Köröztem egy határozati javaslat-tervezetet (lásd a sorrendben ezután következő harmadik táviratomat,⁵²) ami véleményem szerint a francia szöveg javított változatának tekinthető.

⁴⁹ Ez az eljárás lehetővé teszi, hogy valamely, a nemzetközi békét és biztonságot veszélyeztető ügyet a Biztonsági Tanács napirendjéről lényegében a vétó kiiktatásával a rendkívüli közgyűlés elé utaljanak.

⁵⁰ A dokumentum nem áll a kutatók rendelkezésére.

⁵¹ Lásd a 46. számú jegyzetet.

⁵² Lásd a 46. számú jegyzetet.

6. Ekkor érkezett meg Washingtonból egy amerikai határozatijavaslat-tervezet (lásd a sorrendben ezután következő negyedik táviratomat).⁵³ Lodge úr tudomásomra hozta, hogy ezt a változatot magas szinten még nem hagyták jóvá, és hogy nem kívánja különösebben hangsúlyozni a határozat-tervezet érdemeit.

7. Úgy látszott, Lodge úrnak nagyon tetszik az elképzelésem, mindnyájan úgy döntöttünk tehát, hogy ki-ki saját kormánya elé viszi azt az egyéb határozatijavaslat-tervezetekkel együtt, azzal a kéressel, hogy holnap reggel tíz órára (itteni idő szerint) kapjuk meg a szükséges instrukciókat.

8. Ami a szerdai ülésen elhangzó beszédeinket illeti, javaslatom a következő:

a) Szoboljev beszédéből és a Pravdából vett idézetek alapján mutassunk rá a szovjet elmélet hamis voltára, amely szerint a nyugati imperialisták „ellenforradalmi klikk” felbujtását tűzték ki célul.⁵⁴

b) hívjuk fel arra a figyelmet, hogy Nagy október 28-i nyilatkozata nyilvánvalóan a magyar nép óhaját fejezi ki, és

c) javasoljuk, hogy a Tanács függessze föl tevékenységét arra az időre, amíg meg nem győződik arról, milyen tárgyalásokat folytatnak majd annak érdekében, hogy a nép ezen óhajának érvényt szerezzenek.

Kérem sürgősséggel a 157. táviratszámom megismételni Párizsnak, megőrzésre elküldeni Budapestnek, Moszkvának és Varsónak az 5., 83. illetve 7. számon.

(Megismételve Párizsnak, megőrzésre elküldve Budapestnek, Moszkvának és Varsónak.)

PRO FO 371 122 378 NH10 110/163

10

A Külügyminisztérium számjeltávirata az Egyesült Királyság

New York-i ENSZ-képviselőtének

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

Elk.: 1956. október 30. 17.04. 6.

1395. sz.

1956. október 30.

RENDRÍVÜL SÜRGŐS

BIZALMAS

Az Önök 968. számú táviratára⁵⁵ (Vita a Biztonsági Tanácsban a magyar kérdésről).

Egyetértek azzal, hogy a cél az Ön által a 4. bekezdés (c) pontjában javasolt eljárás mód betartása legyen, valamint egy olyan közbeeső határozati javaslat beterjesztése, amelyet Ön 970. számú táviratában⁵⁶ vázolt föl.

⁵³ Lásd a 46. számú jegyzetet.

⁵⁴ Minden bizonnyal a *Pravda* október 28-i számában megjelent A népellenes kaland összeomlása Magyarországon című cikkről van szó. Érdemes megjegyezni, hogy míg a szovjet álláspont kezdettől fogva a nyugati államokat vádolta a felkelés kirottantásával, addig az MSZMP KB 1956. decemberi határozatában szereplő közismert négy ok között az „imperialisták” még mindig csak a negyedik helyet foglalták el. Később ugyan a Nyugat kezdeményező szerepét itthon is felértékelték, ám ez a kádárlista 56-os historiográfiában sohasem kapott olyan központi szerepet, mint amilyen a legutóbbi évekig érvényben volt szovjet megítélés alapján indokolt lehetett volna.

⁵⁵ Lásd a 9. számú dokumentumot.

⁵⁶ Lásd a 46. számú jegyzetet.

2. Az 1500. számú moszkvai távirat⁵⁷ ismeretében megkérdézhethető a magyar ENSZ-képviselőt, miért nem realizálódik kormányának a szovjet csapatok Budapestről történő azonnali visszavonásával kapcsolatos bejelentése.

3. Egyetértek a 3. bekezdésben leírt célok megfogalmazásával azzal a kiegészítéssel, hogy elsőrendű célként a szovjet csapatok Budapestről történő teljes kivonását kellene megjelölni. Ezt anélkül is szorgalmazni lehetne, hogy közvetlen módon fölvetnénk a Varsói Szerződés problémáját. Ennek meglenne az az előnye, hogy ezáltal világossá válna Nagy függése az orosz katonai támogatástól.

(Azonnal megismételve Párizsnak, Budapestnek, Washingtonnak, Moszkvának, valamint megőrzésre elküldve Varsónak a 221., Belgrádnak a 146. számon.)

PRO FO 371 122 378 NH 10110/163

11

A Külügyminisztérium számjeltávirata az Egyesült Királyság
New York-i ENSZ-képviselőtinek

Minisztériumi elosztásra

Elk.: 1956. október 30. 21.04. ó.

1399. sz.

1956. október 30.

SÜRGŐS

BIZALMAS

A 234. számú bécsi táviratra⁵⁸ (Vita a Biztonsági Tanácsban a magyar kérdésről).

Bizonyára tudják, hogy Magyarországon hamarosan semmivé válhat egy, a nemzetközi megfigyelőbizottság felállítására vonatkozó határozati javaslatból fakadó bizonyos lélektani helyzeti előny, amennyiben az oroszok a javaslatot megvétőzzák; ugyanakkor maga a javaslat, amennyiben sor kerül annak megtételére, kellemetlen precedens lehet Ciprus stb. vonatkozásában (lásd az én 1339. számú táviratom⁵⁹ 7. bekezdését).

(Sürgősséggel megismételve Washingtonnak, Bécsnek és Budapestnek, megőrzésre elküldve Párizsnak a 4009., Moszkvának a 823. számon.)

PRO FO 371 122 383 NH 10110/382

⁵⁷ A dokumentumot nem közöljük. Sir William Hayter moszkvai brit nagykövet ebben a táviratban amerikai kollégájának, Charles Bohlennek október 28-án este Zsukovval egy fogadáson folytatott beszélgetéséről tesz jelentést. A beszámoló szerint Zsukov közölte, hogy a szovjet csapatokat akkor fogják Budapestről kivonni, amikor a magyar kormány közli, hogy erre megérett a helyzet; a szovjetek azonban a magyar fél részéről mindeddig nem kaptak ilyen értesítést. A táviratot közli: *Titkos jelentések...* 71. p.

⁵⁸ A táviratot nem közöljük. Sir Geoffrey Wallinger bécsi brit nagykövet már 224. számú, október 30-i táviratában sürgette, hogy teljesítsék a felkelők egyik fő kérését, és a brit kormány haladéktalanul tegyen olyan bejelentést, hogy javasolja, az ENSZ küldjön egy megfigyelő csoportot Magyarországra. (A 224. számú bécsi táviratot közli: *Titkos jelentések...* 87. p.)

⁵⁹ Lásd a 7. számú dokumentumot.

A Külügyminisztérium számjeltávirata az Egyesült Királyság
New York-i ENSZ-képviseletének

Minisztériumi elosztásra

Elk.: 1956. november 1. 20.30. ó.

1459. sz.

1956. november 1.

RENDKÍVÜL SÜRGŐS

BIZALMAS

Az 536. számú budapesti táviratra.⁶⁰

Az ENSZ-hez intézett magyar kérelem⁶¹ alapján a Biztonsági Tanács elnöke feltehetően holnap összehívja a Tanácsot, hogy az vitassa meg a magyar kérést, amellyel kapcsolatban a szükséges instrukciókat remélhetőleg holnap reggel el tudjuk küldeni. Első pillantásra az osztrák típusú magyar semlegesség vonzónak tűnik. Amennyiben a szovjet képviselő megvétőzná a magyar kérést támogató határozatot, ez klasszikus esete lenne annak, amikor egy ügyet a Biztonsági Tanács a Közgyűlés rendkívüli ülése elé utal az „egyesülés a békéért” eljárás keretében.

(Megismételve Moszkvának, Washingtonnak Párizsnak, Bécsnek, Varsónak, Belgrádnak, Bonn-nak, azonnal megismételve Budapestnek, valamint megőrzésre elküldve Prágának a 186., Bukarestnek a 149., Szófiának a 142. számon.)

PRO FO 371 122 382 NH 10110/332

⁶⁰ A dokumentumot nem közöljük. A táviratban Leslie Fry budapesti angol követ jelenti, hogy november 1-én sürgősen a Külügyminisztériumba kérték, ahol egy francia nyelvű szóbeli jegyzéket adtak át neki. E szerint a magyar miniszterelnök kormánya nevében tiltakozott Andropov szovjet nagykövetnél, amiért újabb szovjet csapatok léptek az ország területére, és közölte vele, hogy ezért a magyar kormány azonnali hatállyal felmondja a Varsói Szerződést, bejelenti az ország semlegességét, s ennek megvédéséhez a négy nagyhatalom segítségét kéri. Magyarország ezzel egyidejűleg az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez fordul. (Ugyanezen a napon Budapesten hasonló szövegű jegyzéket adtak át a francia és az amerikai követség képviselőinek is.)

⁶¹ Nagy Imre, aki november 1-én átvette a külügyek irányítását is, még ugyanaznap táviratban fordult az ENSZ főtítkárhoz, amelyben tájékoztatta a magyar kormány döntéseiről (lásd az 60. számú jegyzetet) és kérte, hogy az ENSZ Közgyűlésének soron következő ülészakán tűzzék napirendre Magyarország semlegességének ügyét. További kutatásokra van szükség annak tisztázására, hogy a semlegesség bejelentésével kapcsolatban Nagy Imre és munkatársai miként követhették el súlyos tartalmi és formai hibák egész sorozatát. A brit követtel a szóbeli jegyzék átadásakor közölték, a magyar kormány olyan négyhatalmi garanciára gondol, amilyen az osztrák semlegességet szavatolja. Csakhogy Ausztria semlegességét 1955-ben az osztrák államszerződés aláírásával a négy nagyhatalom csupán *elismerte*, az egyedüli „garanciát” az örökös semlegességre magának Ausztriának kellett vállalnia. Még ennél is nagyobb félreértés, a rendkívüli helyzetben egy egész napos késedelmet okozó tévedés volt az, hogy Nagy Imre november 1-jei táviratában nem azt sürgette, hogy a Biztonsági Tanács – amelynek napirendjére már október 28-án felkerült a magyarországi helyzet – azonnal üljön össze a kérdés megvitatására, hanem azt kérte, hogy az ügyet a Közgyűlés soron következő ülészakán tárgyalják meg. Ezt azonban november 12-ére hívták össze, amit a magyar kormánynak is tudnia kellett, így az adott válsághelyzetben aligha feltételezhető, hogy Nagy Imre valóban megfelelőnek tartotta volna, hogy az ENSZ másfél hét elteltével kezdjen hozzá a kérdés megvitatásához. Ezt támasztja alá, hogy másnap, november 2-án Nagy Imre újabb üzenetet küldött az ENSZ főtítkárnak, de ebben már azt kérte, hogy a *Biztonsági Tanács* utasítsa a magyar és a szovjet kormányt a csapatkivonásokkal kapcsolatos tárgyalások azonnali megkezdésére. A levél azonban egyúttal egy komoly ellentmondást is tartalmazott: a szöveg első felében az állt, hogy a magyar kormányfő előző üzenetében a négy nagyhatalom *garanciáját* kérte a magyar semlegességhez, a levél végén újból megismételt kérdésben viszont minden különösebb magyarázat nélkül csak a semlegesség *elismerése* iránti igény szerepel; mintha a szöveg készítői nem lettek volna tisztában a két kategória közötti lényeges különbséggel. Ezek és más hasonló formai hibák az adott helyzetben kiváló ürügyet szolgáltatottak az amerikai kormánynak, amely ezekben a napokban ettől függetlenül is mindent elkövetett a Biztonsági Tanácsban a magyar ügygel kapcsolatos határozathozatali folyamat késleltetése érdekében.

Az Egyesült Királyság New York-i ENSZ-képvisellete
 vezetőjének számjeltávirata a Külügyminisztériumnak

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

Elk.: 1956. november 2. 19.30. ó.

Érk.: 1956. november 2. 20.02. ó.

1017. sz.

1956. november 2.

RENDKÍVÜL SÜRGŐS

BIZALMAS

Az Önök 1482. számú táviratára⁶² (Magyarország.)

Nem kis erőfeszítéssel sikerült mindenkit fölébresztenünk és (itteni idő szerint) 17 órára összehívtuk a Biztonsági Tanács ülését. Jobban szeretnénk volna, ha az ülés vacsora után kezdődik, és így több időnk lett volna a felkészülésre és egy határozattervezet elkészítésére, de Lodge úr enyhén szólva hallani sem akart egy újabb éjszakai ülésről.

2. A háromoldalú megbeszélést még nem tartottuk meg. A tervem az, hogy olyan határozattervezetet állítsunk össze, amely az oroszok számára csak azon az áron lenne elfogadható, ha teljesen visszakoznak, ha viszont megvétőzzák, akkor a Közgyűlés elé lehetne vinni az ügyet.

3. Végig engedni fogom, hogy az Egyesült Államok kezdeményezzen. A franciák sürgető kérésének eleget téve megegyeztem velük, hogy együtt kérjük ennek az ülésnek az összehívását (akárcsak legutóbb) és kész vagyok bármilyen megfelelőnek látszó tervezetet támogatni. Arra gondoltam azonban, jobb, ha mi és a franciák hagyjuk, hogy a Közgyűlésben az amerikaiak mellett az olaszok vigyék az ügyet.

Kérem azonnal megismételni Budapestnek, Párizsnak és Moszkvának, elsőbbséggel Belgrádnak, Bécsnek, Varsónak, Bonn-nak és megőrzésre elküldeni Prágának, Bukarestnek és Szófiának a 8., 189., 35., 14., 1., 6., 2., 1., 1. illetve 1. táviratszámom.

(Megismételve Budapestnek, Párizsnak, Moszkvának, Belgrádnak, Bécsnek, Varsónak és Bonn-nak, valamint megőrzésre elküldve Prágának, Bukarestnek és Szófiának).

PRO FO 371 122 380 NH 10110/249

⁶² A dokumentumot nem közöljük. A táviratban a Foreign Office üdvözli a magyar semlegesség kinyilvánítását és utasítja Dixont, hogy ehhez kísérelje meg megszerezni az ENSZ jóváhagyását. Egyúttal felhívják a brit ENSZ-képviselő figyelmét, hogy Nagy-Britannia kész elismerni az ország semlegességét az osztrák modell szerint, ám garanciáról Magyarország esetében sem lehet szó, ezért kerülni kell minden erre vonatkozó utalást. A dokumentumot közli: *Titkos jelentések...* 117–118. pp.

Az Egyesült Királyság New York-i ENSZ-képvisellete vezetőjének
számjeltávirata a Külügyminisztériumnak

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

Elk.: 1956. november 3. 7.45. ó.

Érk.: 1956. november 3. 9.33. ó.

1027. sz.

1956. november 2.

SÜRGŐS

ΤΙΤΚΟΣ

Az én 1017. számú táviratomra⁶³ (Magyarország).

A háromoldalú találkozó előtt egy vagy két órával átadtuk a franciáknak és az amerikaiaknak azt a tényleges határozattervezetet, amelyet a közvetlen ez után következő táviratom⁶⁴ tartalmaz.

2. Amikor két órával a Tanács ülése előtt megkezdtük a háromhatalmi megbeszélést, nyilvánvalóvá vált, hogy az amerikai elképzelése lényegesen eltér az enyémtől és a franciákétól. Miután elmagyaráztam határozati javaslat-tervezetemet (hivatkozott táviratom 2. bekezdése), Lodge azt mondta, nincs felhatalmazása arra, hogy a mai nap folyamán bármilyen határozati javaslatot beterjesszen. Arra hivatkozott, hogy a jelenlegi magyarországi eseményekkel összefüggő tényanyagban túl sok a homályos pont. Emellett az amerikai külügyminisztérium bizonytalan atekintetben, hogyan reagáljon a magyar semlegességi nyilatkozatra. Ezért annak a véleményének adott hangot, a legsürgősebb feladat most az, hogy a Tanácsban erről először a magyar ENSZ-képviselőt kérdezzük meg.

3. Az is világosan kiderült, hogy az amerikai külügyminisztérium nincs arra felkészülve, hogy a határozati javaslat megvétózása esetén az ügyet azonnal a Közgyűlés elé vitesse. Lodge úr minden különösebb meggyőződés nélkül azt állította, hogy az oroszok nagyobb politikai nyomás alatt lennének akkor, ha a vita a Biztonsági Tanács keretein belül folytatódna. A továbbiakban azzal érvelt, hogy továbbra is azt a régebben kidolgozott forgatókönyvet kövessük, amely valamilyen ügyrendi határozati javaslat megszavaztatását tűzi ki célul, de tartsunk ugyanakkor készenlétben egy tényleges határozati javaslatot (lásd a 968. számú táviratomat).⁶⁵ Lodge úr fejtegetésében egészen odáig elment, hogy kijelentette, nyilvánvaló buzgalmunk, amellyel a rendkívüli közgyűlés elé akarjuk vinni a magyar kérdést, úgy is értelmezhető, mintha el akarnánk terelni a Közgyűlés figyelmét a Közel-Keletről.

4. Ekkorra az eszmecsere már elég fagyos hangulatban zajlott. Azt mondtam, egyszerűen nem értem az amerikai álláspontot. A kelet-európai események nem kevésbé fontosak, mint az, ami a Közel-Keleten történik, és – amint azt Dulles úr maga is kifejtette a tegnapi este vita során⁶⁶ – ezek az események is ugyanolyan komoly figyelmet és gyors cselekvést kívánnak az Egyesült Nemzetektől. Most esély van arra, hogy Magyarország valóban függetlenné váljék, amennyiben az oroszokat sikerül rávenni csapataik kivonására. Ez kétségtelenül olyan lélektani pillanat, amelyet arra kell felhasználni, hogy minden rendelkezésre álló eszközzel nyomást gyakoroljunk az oroszokra. A magyarországi események éppen elég világosak ahhoz, hogy fölöslegessé tegyék a magyar képviselő ilyen irányú megkérdezését. Előzőleg megegyeztünk a két szakaszban történő lebonyolításban (lásd a 968. számú táviratomat),⁶⁷ minthogy akkor a magyar kormány álláspontja még nem látszott tisztán, mi pedig nem

⁶³ Lásd a 13. számú dokumentumot.

⁶⁴ Lásd a 46. számú jegyzetet.

⁶⁵ Lásd a 9. számú dokumentumot.

⁶⁶ Az amerikai külügyminiszter november 2-án az ENSZ rendkívüli közgyűlésének ülésén elmondott beszédéről van szó.

⁶⁷ Lásd a 9. számú dokumentumot.

akartuk őket az oroszok karjaiba taszítani. De annak ismeretében, hogy a magyar kormány az Egyesült Nemzetekhez fordult, ma már egy merőben más helyzettel állunk szemben.

5. Elmondtam, hogy az amerikaiak nyilvánvaló vonakodása az oroszokkal szembeni kemény fellépéstől különös ellentétben áll azzal a gyors amerikai cselekvőkészséggel, amely a Közgyűlés közel-keleti vitájában két legszorosabb szövetségese ellen irányult. Röviden tehát az a benyomásom támadt, mintha a szándékos időhúzással lehetőséget akarnának teremteni arra, hogy a Közgyűlés a mi érdekeinkkel szemben álló lépéseket tegyen. Úgy érzem, ez nagyon kedvezőtlen visszhangot váltana ki Londonban és Párizsban.

6. Francia kollégám – aki egyébként mindebben egyetértett velem – elmondta, instrukciókat kapott arra vonatkozóan, hogy késedelem nélkül nyújtson be határozati javaslatot és ezt, ha szükséges, egyedül is meg fogja tenni.

7. Ezután lázas telefonátvitás következett Washingtonba, ami ugyanakkor láthatóan semmi változást nem eredményezett.⁶⁸ Ekkor én azt mondtam, utasításaim ismeretében kénytelen leszek csatlakozni a franciákhoz és ma délután velük együtt benyújtani a már elkészített határozati javaslatot, amelynek támogatásához hét szavazat minden bizonnyal meglesz, és amelyet véleményem szerint az amerikaiak számára nagyon nehéz lesz nem támogatni. Ugyanakkor figyelembe véve, mekkora jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy ebben a kérdésben a három fél továbbra is együttesen lépjen fel, nem élek ezzel a lehetőséggel, amennyiben egy olyan gentlemen's agreement-t kötünk, amelynek alapján holnap délutánra ismét összehívjuk a Tanács ülését, amelyen hárman együttesen terjesztünk be egy olyan tényleges határozati javaslatot, amelyet reggel dolgoznánk ki. Ma délután tehát beérnének a beszédek megtartásával, majd az ülést elnapolnánk holnapig. Lodge úr ezt a javaslatot látható megkönnyebbüléssel azonnal elfogadta.

8. A Biztonsági Tanács ülésén (amely késve kezdődött) Lodge szólt elsőnek és igen gyengécske beszédet tartott az oroszok ellen. Beszédében túlhangsúlyozta, mennyire tisztázatlanok a közelmúlt eseményei és hogy idő kell, amíg azok körülményei tisztázódnak. Ennek ellenére a Tanács több tagja igen élesen foglalt állást az oroszok ellen, megemlítve a Nagytól származó második üzenetet (lásd az 1031. számú táviratomat).⁶⁹ amely orosz csapatok bevonulásáról tudósít; mindez láthatóan kellemetlenül érintette az oroszot, aki a lehető legsilányabb nyilatkozatot tette. Francia kollégámmal együtt tartottuk magunkat az alkuhoz és beszédünkben kihagytunk minden, a készülő határozattervezetre vonatkozó utalást.

9. Ekkor már okunk volt azt hinni, hogy az Egyesült Államok delegációja kezdi elterjeszteni, hogy örülnének, ha a Biztonsági Tanács holnap nem ülne össze. Maga az elnök (az iráni Entezam)⁷⁰ egy kérdésre válaszolva kifejezetten azzal a javaslattal állt elő, hogy a Tanács november 5-én üljön újra össze. Minthogy ez számomra egyet jelentett a gentlemen's agreement felrúgásával, Lodge-t az asztalnál négy szemközt kérdőre vontam, mire ő utasította delegációja többi tagját, hogy szervezzék meg az ülés holnap délutánig történő elnapolását, és ugyanakkor beleegyezett abba, hogy a délelőtt

⁶⁸ A követendő taktika tisztázása céljából Lodge ekkor felhívta Dulles külügyminisztert, aki közölte, hogy az angolok és a franciák csupán szuezi akciójukról akarják elterelni a figyelmet és szó sem lehet arról, hogy ebben az Egyesült Államok részt vegyen. Dulles szerint „több mint arcátlanság részükről, hogy elkezdnek bombákat dobálni Egyiptomra, közben pedig eltélik a Szovjetuniót olyasmiről, ami talán nem is teljesen ugyanolyan rossz”. Dulles és Lodge megegyeztek, hogy mivel szerintük egyáltalán nem lehet tudni, valójában mi is folyik Magyarországon, amíg az új magyar ENSZ-képviselő meg nem érkezik, az Egyesült Államok képviselője nem támogatja, hogy a Biztonsági Tanács határozatot hozzon az ügyben. A külügyminiszter néhány órával később elküldött távirata pedig már kifejezetten arra adott utasítást, hogy Lodge feltétlenül akadályozza meg a fenti angol-francia törekvéseket, ha pedig ez mégsem sikerülne, akkor tegyen meg mindent a határozati javaslat fölötti szavazás késleltetéséért. (FRUS Vol. XXV. p. 365.)

⁶⁹ A dokumentumot nem közöljük. Nagy Imrénének az ENSZ főtitkárához intézett november 2-i üzenetéről lásd a 61. számú jegyzetet.

⁷⁰ A Biztonsági Tanács elnöki tisztét havonta más-más állam képviselője látja el.

későbbi szakaszában tartunk háromoldalú megbeszélést, amelynek során kidolgozunk egy határozattervezetet.

10. Az ülés után – amely a nyilvánosság szempontjából igen jól sikerült – megkérdeztem Lodge urat, nem lenne-e mód arra, hogy ma este felhatalmazzák egy tényleges határozati javaslat holnapi kidolgozására; így, ha lehet, mi sem táviratoznánk Önnek ma a késő esti órákig, mert sokkal jobb lenne, ha akkor már valami olyasmit jelenthetnék, ami némi meglepedésre adhat okot.

11. Lodge úr közölte velem, bízik abban, hogy holnap velünk együtt fog benyújtani egy háromoldalú tényleges határozati javaslat-tervezetet, olyat, amelyet ezután következő első táviratom tartalmaz. Nincs kizárva, hogy az amerikaiak mindenképpen ragaszkodnak majd egy olyan pont beiktatásához, amely egy olyan ENSZ-vizsgálóbizottság felállításáról rendelkezik, amelyet mai beszédében a Tanács két másik tagja vázolt föl. Lehet tehát, hogy kénytelen leszek azt elfogadni, az Ön 1399. számú táviratában⁷¹ említett kellemetlen precedensek ellenére is. A dolgok jelenlegi állása szerint vonakodni fognak attól is, hogy szavazásra bocsássanak egy olyan határozattervezetet, amelynek az lenne a következménye, hogy az ügy az egyesülés a békeért eljárás keretében folytatódna.

12. Az eseményeknek eme sajnálatos krónikáját (amely Lodge-nak tett ígéretem alapján köztünk maradt volna) azért jegyeztem le ilyen részletességgel, mert jól illusztrálja azt az amerikaiak és köztünk jelenleg fennálló, normálisnak nem mondható kapcsolatot, amely a közel-keleti kérdés miatt meglévő nézeteltéréseink eredménye.

13. Mivel ma este nem tudunk kapcsolatba lépni a francia delegációval, jó lenne, ha legalább a Quai d'Orsay⁷² gyors értesítést kapna azzal kapcsolatban, mit szándékozik Lodge úr holnap tenni.

Kérem azonnal megismételni Párizsnak a 196. számon.

(Továbbítva Párizsnak)

PRO FO 371 122 381 NH10 110/292

15

Az Egyesült Királyság New York-i ENSZ-képvisellete vezetőjének
távirata a Külügyminisztériumnak

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

Elk.: 1956. november 3. 8.27. ó.

Érk.: 1956. november 3. 9.40. ó.

1029. sz.

1956. november 2.

ELSŐBBSÉGGEL

A Biztonsági Tanács délután 5 óra 30 perckor ült össze.

2. Miután elhangzott a szovjet képviselő nagyon rövid hivatalos tiltakozása, 10:1 arányban elfogadták a napirendet. Az elnök, Entezam úr (Irán) ezután felszólította Magyarország képviselőjét, foglalja el helyét az asztalnál. Miután a magyar delegáció másodtitkára, Szabó János⁷³ úr helyet foglalt, Csiang úr⁷⁴ (Kína) részéről elhangzott a kérdés, hogy Szabó úr megbízólevele rendben van-e, majd pedig Lodge úr (Egyesült Államok) ugyanezt a kérdést tette föl. Az elnök erre azt válaszolta, hogy a titkárság birtokában van Szabó úr (a magyar miniszterelnöktől távirati úton kapott) megbízólevele, amely a tegnapi esti rendkívüli közgyűlésen való részvételre szól, ez azonban nem vonatkozik

⁷¹ Lásd a 11. számú dokumentumot.

⁷² A francia külügyminisztérium.

⁷³ Kós Péter leváltása után (lásd a 32. számú jegyzetet) a kormány Szabó Jánost, a magyar ENSZ-delegáció másodtitkárát nevezte ki Magyarország ENSZ-képviselőjének.

⁷⁴ Csiang, Tingfu F. – a Kínai Köztársaság (Tajvan) ENSZ-képviselője.

a Biztonsági Tanács ülésére.⁷⁵ Elég sok vita után a Tanács végül elfogadta azt a dr. Belaunde (Peru) által előadott javaslatot, hogy addig, amíg folyik a megbízólevél ellenőrzése (kimaradtak szavak) és hogy az elnök döntse el, vajon a képviselő kaphat-e szót.

3. Lodge úr (Egyesült Államok) először utalt a tegnapi esti rendkívüli közgyűlésre, amely a veszélyes egyiptomi helyzettel foglalkozott. Sajnos a helyzet Magyarországon is kritikussá vált, és ott az események az utóbbi néhány napban igencsak felgyorsultak. A kérdés most az, mit tehet az Egyesült Nemzetek Szervezete? Rendkívül fontos, hogy Magyarország szabadon dönthesse jövőjéről. Miután utalt arra, hogy az Egyesült Államok és Magyarország kapcsolatára az a szimpátia jellemző, amellyel az Államok Kossuth óta figyeli Magyarország önállósodási törekvéseit⁷⁶, Lodge úr elmondta, hogy még nem világos, a Szovjet kormány kíván-e reagálni a kormány legutóbbi, a csapatok visszavonására irányuló kérésére. Tanulmányozta a szovjet kormány október 30-i, a Varsói Szerződéssel kapcsolatos nyilatkozatát, valamint Nagy úr november 1-jei nyilatkozatát. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a magyar kérést – mondta. Végül utalt arra, hogy a Tanács munkáját megkönnyítené, ha olyan magyar képviselő lenne körünkben, akiről bizonyosan tudnánk, hogy a jelenlegi kormányt képviseli. Szerinte az ENSZ főtitkárának módjában áll hivatalos kéréssel fordulni a magyar kormányhoz, hogy küldjön egy ilyen képviselőt.

4. Nuñez-Portuondo úr⁷⁷ (Kuba) elmondta, hogy a kubai delegáció bármely határozatot megszavaz, amellyel a Tanács a magyar népet szabadsága elnyerésében kívánja támogatni. Egy ilyen határozatban a szovjet csapatok azonnali visszavonását, a magyarok szabad választáshoz való jogának visszaszerzését valamint egy olyan, a Biztonsági Tanács égisze alatt működő bizottság föllállítását, amely eszköz (sic) stb. (sic) a magyar hatóságok által tett lépések megvalósításához.

5. Én a beszédemet az ezután következő táviratomban⁷⁸ foglaltaknak megfelelően tartottam meg.

6. Dr. Belaunde (Peru) támogatta a Nuñez-Portuondo úr által tett javaslatokat, és hozzátette, hogy amennyiben egy ehhez hasonló határozatot a Szovjetunió megvétőzna, az ügyet az ENSZ rendkívüli közgyűlése elé kell vinni.

7. Gunewardene úr⁷⁹ utalt arra a táviratra, amelyet a magyar kormány az ENSZ-főtitkárnak küldött, és cselekvésre szólította föl a Biztonsági Tanácsot. Elmondta még, hogy amennyiben a konkrét lépéseket megakadályozza a vétő, az ügyet ez esetben az ENSZ rendkívüli közgyűlése elé kell vinni. Csiang úr visszautasította az események Szoboljev által vasárnap előadott verzióját és határozathozatalra szólította fel a Tanácsot, amely határozat

a) fejezze ki a magyar nép melletti együttérzést

b) tiltakozzon a továbbra is folytatódó szovjet katonai beavatkozás ellen

⁷⁵ Lásd a 61. számú jegyzetet.

⁷⁶ Eisenhower elnök 1956. november 2-án egy barátjához írott személyes levele jól illusztrálja az amerikai vezetés „eltökélttségét” a magyar függetlenség megvédésére, illetve azt, hogy a közel-keleti és a kelet-európai helyzet mennyire eltérő fajsúlyú problémát jelentett az Egyesült Államok számára. Anglia és Franciaország szuezi akciójával kapcsolatban azt írja: „Ha van olyan helyzet, amikor biztosan fel kell vennünk a harcot, akkor ez most az.” Néhány sorral később pedig megjegyzi: „Bizonyos szempontból természetesen a csatlós államokban kialakult helyzet éppen annyi figyelmet érdemel, de persze távolról sem ugyanebben az értelemben.” – Eisenhower levele Alfred M. Gruenther tábornoknak, a NATO főparancsnokának, 1956. november 2. – D. D. Eisenhower Library, Abeline, Kansas, D. D. Eisenhower: Papers as President of the United States, Diaries Series, Box 20.

⁷⁷ Emilio Nuñez-Portuondo – Kuba ENSZ-képviselője.

⁷⁸ A dokumentumot nem közöljük. Dixon a Magyarországon bekövetkezett drámai változások felidézése után kormányra nevében üdvözölte a magyar semlegességi nyilatkozatot, és reményét fejezte ki, hogy a Szovjetunió, belátva, hogy egy egész nép lázadt fel uralma ellen, beszünteti a fegyveres beavatkozást.

⁷⁹ Gunewardene, Ratnakirti Senerat Serasinghe – Ceylon ENSZ-képviselője. Mínthogy Ceylon ekkor nem volt a Biztonsági Tanács tagja, ő mint az ENSZ 1. számú bizottságának, a Politikai és Biztonsági Bizottságnak az alelnöke vett részt az ülésen. 1957. január 10-én a magyar kérdés vizsgálatára létrehozott különbizottság tagja lett.

c) állítson fel egy ENSZ megfigyelőbizottságot, és

d) szólítsa föl a világ szabad népeit, hogy segítsék Magyarországot.

8. Lodge úr ekkor felolvasta Eisenhower elnök mai nyilatkozatát, amelyben az elnök kijelenti, hogy engedélyt adott húszmillió dollár kiutalására, amely összeget Magyarországra küldendő élelmiszer és egyéb, elengedhetetlenül fontos és sürgős javak beszerzésére, továbbá az ezzel összefüggő intézkedések költségeinek fedezésére lehet fordítani.

9. Szoboljev úr (SzSzkSz) elmondta, hogy a magyarországi helyzet nem indokolja a gyűlés összehívását; az igazi indíték az, hogy eltereljék a figyelmet az Egyiptom ellen irányuló angol-francia agresszióról. A magyar hatóságok a szovjet csapatok segítségével – amelyek a magyar hatóságok kérésére lépték át a magyar határt és ugyancsak a magyar hatóságok kérésére vissza is vonultak – egy „ellenforradalmi lázadást vertek le”. Tagadta, hogy újabb szovjet alakulatok érkeztek volna Magyarországra.

10. Rövid hozzászólásában Csiang úr felhívta a figyelmet arra a levélre, amely a magyar kormánytól jött, és amelyet először köröztek (ennek szövegét az ezután következő második táviratom⁸⁰ tartalmazza). A gyűlést este nyolc óra 45 perckor elnapolták. Bár az elnök korábban utalt rá, hogy hétfő előtt nem lesz szükség újabb ülésre, a kubai delegáció javaslatára mégis megállapodás jött létre tekintetben, hogy holnap (november 4-én)⁸¹ délután háromkor a Tanács újból összeül.

Kérem sürgősséggel megismételni Párizsnak, Moszkvának, Budapestnek, valamint nem sürgősséggel megismételni Bécsnek, Bonn-nak, Varsónak és Belgrádnak a 198., 36., 9., 2., 3., 7., illetve 15. számon.

(Megismételve Párizsnak, Moszkvának, Budapestnek Bécsnek, Bonn-nak, Varsónak és Belgrádnak.)

PRO FO 371 122 381 NH 10110/274

16

A Külügyminisztérium számjeltávirata az Egyesült Királyság

New York-i ENSZ-képviselőtének

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

Elk.: 1956. november 3. 15.28. 6.

1507. sz.

1956. november 3.

RENDRÍVÜL SÜRGŐS

BIZALMAS

Az Önök 1031. számú táviratára⁸² (Magyarország).

A Biztonsági Tanácsban tanúsított magatartásával és az ott kifejtett érvelésével mélységesen egyetértek.

2. Nagyon remélem, hogy az Egyesült Államok ENSZ-küldöttsége végül csatlakozni fog egy olyan határozattervezet közös előterjesztéséhez, amelyet Ön az 1028. számú táviratában⁸³ vázolt fel.

⁸⁰ A dokumentumot nem közöljük. Nagy Imrének az ENSZ főtitkárhoz intézett november 2-i üzenetéről lásd a 61. számú jegyzetet.

⁸¹ A dátum a táviratban tévesen szerepel; a Biztonsági Tanács magyar üggyel kapcsolatos következő ülésére november 3-án, szombaton került sor.

⁸² Lásd a 80. számú jegyzetet.

⁸³ A dokumentumot nem közöljük. A brit határozatijavaslat-tervezet felszólította a Szovjetuniót, hogy szüntesse be magyarországi fegyveres beavatkozását és vonja vissza csapatait az országból.

Amennyiben az amerikaiak mégsem tudnának ebben részt venni, én is azon a véleményen vagyok, hogy akkor Öné legyen a kezdeményezés.

3. Az Ön 1027. számú táviratának⁸⁴ 11. bekezdéséről: Még mindig az a véleményünk, hogy a magyarországi ENSZ megfigyelőbizottság létrehozására tett javaslatnak nem lenne értelme, mivel azt az oroszok megvétőznák. Emellett Cipruson és máshol kellemetlen precedenst teremtene. Nem lenne összeegyeztethető az Alapokmány 2. cikkének (7) pontjával sem. Amennyiben azonban az Egyesült Államok képvisellete ragaszkodik ahhoz, hogy ez benne legyen a határozati javaslatban, próbálják úgy intézni, hogy magát a javaslatot a magyar képviselő tegye meg. Ezzel talán kiküszöbölhető néhány a fenti hátrányos következmények közül.

4. Az Ön 1028. számú táviratáról:⁸⁵ Javaslatunk az, hogy a Varsói Szerződésrel kapcsolatban a „felszámolás” kifejezés helyett jobb lenne a „megszűnés” kifejezés.

5. Minthogy a magyarországi helyzet ennyire cseppfolyós, Önre bízom annak eldöntését, vajon érdemes-e a határozati javaslatot már ma szavazásra vinni, azonban a megszavaztatás jogát mindenképpen tartsa fenn úgy, hogy utána az ügyet az „egyesülés a békéért” eljárás keretében tovább lehessen vinni.

(Rendkívüli sürgősséggel megismételve Washingtonnak, azonnal megismételve Párizsnak, Moszkvának, Budapestnek, megismételve Varsónak, Bonn-nak, Belgrádnak, Bécsnek)
PRO FO 371 122 383 NH 10110/275

17

Az Egyesült Királyság New York-i ENSZ-képviselete vezetőjének
számjeltávirata a Külügyminisztériumnak

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

Elk.: 1956. november 4. 00.15. 6.

Érk.: 1956. november 4. 01.16. 6.

1038. sz.

1956. november 3.

SÜRGŐS

TITKOS

Az Önök 1507. számú táviratára⁸⁶ (Magyarország).

Amikor ma reggel találkoztam Lodge úrral, megtudtam tőle, hogy olyan utasítást kapott, amelynek értelmében a velünk és a franciákkal történő minden további konzultáció helyett késedelem nélkül be kell nyújtania egy határozati javaslatot, függetlenül attól, miben állapodtunk meg tegnap, és függetlenül attól is, amit tegnap nekem mondott (lásd az 1027. számú táviratom⁸⁷ 7. és 11. bekezdését). Tudtomra adta, hogy a jelenlegi körülmények között az amerikaiak jobbnak látják, ha ebben a kérdésben nem veszik őket egy kalap alá Nagy-Britanniával és Franciaországgal. Ezért határozták el, hogy önállóan lépnek. Ettől eltekintve – mint elmondta – örülne, ha mi és a franciák olyan beszédet tartanánk, amelyben támogatásunkról biztosítjuk az USA határozati javaslat-tervezetét. Nincs szándékában a javaslatot ebben a stádiumban szavazásra vinni. Jelentésekből olyan hírek érkeznek, mely szerint az oroszok beleegyeztek összes csapataik Magyarországról történő kivonásába, és az is elképzelhető, hogy így azután nem lesznek kénytelenek megvétőzni a javaslatot.

⁸⁴ Lásd a 14. számú dokumentumot.

⁸⁵ Lásd a 83. számú jegyzetet.

⁸⁶ Lásd a 16. számú dokumentumot.

⁸⁷ Lásd a 14. számú dokumentumot.

2. Nem volt rá lehetőségem, hogy megbeszélést folytassak Lodge-dzsal az USA határozati javaslatáról, mivel az még nem érkezett meg Washingtonból. Egyébként pedig úgy ítélt meg, nem kell ügyet csinálni az amerikai kétszínűségének ezen megnyilvánulásából, részben azért, mert úgy érzem, a ma esti Közgyűlés várható küzdelmei során Nagy-Britanniának szüksége lesz Lodge úr őszinte támogatására, részben mert a bizalmatlanság önmagában csupán egy sokkal szélesebb értelemben vett nézetkülönbség egyik tünete. Minthogy előzőleg már közölte velem, nem kívánja, hogy akár mi, akár a franciák csatlakozunk az ő határozati javaslatának betervezéséhez, én csak annyit mondtam, mi tanulmányozni fogjuk majd, és ha egyetértünk vele, beszédeinkben támogatjuk azt.

3. Amint az a javaslat (közvetlenül ezután következő táviratomban lévő)⁸⁸ szövegéből kiderül, ebben szerepel az általunk fölvetett legtöbb probléma és az ENSZ-megfigyelőkkel kapcsolatban (kimaradtszámjelcsoport)⁸⁹ tartalmaz (lásd az Ön 1507. számú táviratának⁹⁰ 3. bekezdését). Szerintem az a tény, hogy a szöveg Magyarország semlegességi nyilatkozatát meg sem említi, egyértelműen tükrözi azt az amerikai bizonytalanságot, amelynek eredményeképpen jelenleg nem akarják elkötelezni magukat arra, hogy bármiféle garanciát nyújtsanak.⁹¹ Nem tesz említést a szöveg a Varsói Szerződés megszüntetéséről sem, de mi csak azért akartuk ezt belevenni a saját határozati javaslatunkba, mert ezzel akartuk az oroszokat közvetlen módon felszólítani arra, hogy vonják ki összes erőiket Magyarországról (lásd az 1028. számú táviratomat).⁹² Ezzel szemben az Egyesült Államok határozati javaslata mindössze annak a határozott reményének ad hangot, hogy a szovjet katonai erőket kivétel nélkül mind visszavonják. A szövegnek ez a leggyengébb pontja.

4. Nem lesz túl nehéz a nyilvánosság előtt magyarázattal szolgálni arra nézve, az amerikaiak most miért egyedül terjesztik be határozati javaslatukat annak ellenére, hogy a Biztonsági Tanácsot harmadmagukkal hívták össze. Itteni barátainknak majd megmondom, hogy minket és a franciákat elsősorban a közel-keleti ügyek kötnek le, és most egészen egyszerűen nem vállalkozhatunk arra, hogy egy ekkora jelentőségű határozati javaslat a mi vezetésünkkel menjen át a Biztonsági Tanácsban. Természetes azonban, hogy magát a javaslatot teljes mértékben támogatjuk.

5. A fenti események vázlatos leírása óta eltelt időben beszéltem a franciákkal, akik egyértelmű utasításokat kaptak az Egyesült Államok határozati javaslatának olyan értelmű (megfejtethetlen

⁸⁸ A dokumentumot nem közöljük. Az amerikai határozati javaslat-tervezet felszólította a Szovjetuniót, hogy szüntesse be Magyarország belügyeibe történő beavatkozását és haladéktalanul vonja ki teljes fegyveres erejét az országból. Az ENSZ főtitkárát pedig felkérte, sürgősen rendeljen el vizsgálatot és tegyen jelentést arról, hogy a magyar népnek milyen anyagi segítségre van szüksége.

⁸⁹ A szöveg valószínűleg helyesen: semmit sem tartalmaz.

⁹⁰ Lásd a 16. számú dokumentumot.

⁹¹ Az amerikai politikusok esetében nem csupán arról volt szó, hogy nem akarták volna garantálni Magyarország semlegességét, hiszen ettől az angolok is elzárkóztak, hanem sokkal inkább arról, hogy a legfelső vezetésben nem volt egyetértés abban, vajon ez a semlegesség elfogadható-e egyáltalán az Egyesült Államok számára. A State Departmentben, ahol ez a lehetőség már napokkal a magyar bejelentés előtt felmerült, számos támogatója volt az ügynek, és maga Eisenhower elnök is hajlott egy ilyen megoldás felé. Dulles azonban, aki Amerika számára komoly veszélyt látott az el nem kötelezett államok egyre erősödő mozgalmában, és ezért általában ellenezte a semlegesség gondolatát, Magyarország semlegességének elismerése ellen foglalt állást. A magyar forradalom idején úgy ítélte meg ugyanis, hogy ha netán Magyarországnak sikerülne kiszabadulnia a szovjet fennhatóság alól, a Nyugat szempontjából nem lenne szerencsés az ország politikai mozgásterét a semlegesség vállalásával, illetve elismerésével korlátozni, amikor egy ilyen kedvező esetben Magyarország azonnal a nyugati érdekszféra részévé válhatna. S bár Dulles november 3-án kórházba került, és december közepéig közvetlenül nem vett részt a külpolitika irányításában, a magyar forradalom számára kritikus november eleji napokban az ő nézetei határozták meg az amerikai álláspontot.

⁹² Lásd a 83. számú jegyzetet.

számjelcsoport) módosítására, hogy azt az oroszok mindenképpen vétőzzák meg. Én arra próbáltam rábírní őket, hogy ezt a következőkből kiindulva ne tegyék:

- a) közös érdekünk, hogy a Biztonsági Tanácson belül megőrizzük azt a helyzeti előnyt, ami a háromhatalmi együttműködés meglétéből még megmaradt;
- b) ahhoz mindenképpen túl késő van, hogy a magyar problémát a Közgyűlésben saját mozgásterünk növelésére, illetve az Egyiptommal kapcsolatos intézkedések késleltetésének kieszközölésére használjuk föl.

Az ügyben jelenleg intézkedő francia képviselő⁹³ egyetértett velem, és azóta megtudtam, hogy olyan új instrukciókat kapott, amelyek felhatalmazzák arra, hogy a mi álláspontunk szerint cselekedjen.

Kérem azonnal megismételni Párizsnak a 203. táviratszámom.

(Megismételve Párizsnak)

PRO FO 371 122 381 NH 10 110/293

18

Az Egyesült Királyság New York-i ENSZ-képviselője vezetőjének
távirata a Külügyminisztériumnak

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

Elk.: 1956. november 4. 8.45. ó.

Érk.: 1956. november 4. 9.40. ó.

1043. sz.

1956. november 3.

SÜRGŐS

Magyarország.

A Biztonsági Tanács délután háromkor ült össze.

Az ülés elnöke (az iráni Entezam) bejelentette, hogy Szabó úr – aki Magyarországot a Biztonsági Tanácsban képviselné – megfelelő megbízólevéllel rendelkezik, amit most juttattak el hozzá. A napirendet szavazás nélkül elfogadták, Szoboljev úr (SzSzKSz) csak annyit mondott, hogy a kérdéssel kapcsolatban felmerült kifogásait változatlanul fenntartja.

2. Lodge úr (Egyesült Államok) rövid beszédben vázolta föl az USA határozatijavaslat-tervezetét (lásd az 1039. számú táviratomat).⁹⁴ A magyarországi helyzettel és a jelentésekben szereplő szovjet csapatkivonásokkal kapcsolatos tárgyalásokkal összefüggésben információt kért Szoboljev és Szabó uraktól.

3. Brilej úr (Jugoszlávia) elmondta, hogy kormányától olyan értelmű információt kapott, amely szerint a magyar–szovjet csapatkivonási tárgyalások ma reggel megkezdődtek. Amennyiben ezt Szabó úr is megerősítené, ő a maga részéről bizonyos benne, hogy a Biztonsági Tanács úgy érezné, ezeket a tárgyalásokat a lehető legkedvezőbb légkörben kellene lefolytatni, ezért tehát javasolná, hogy a Biztonsági Tanács ülését bizonytalan időre napolják el. Az ENSZ ekkor megtehetné, hogy figyelmét arról a területre fordítsa, ahol a tárgyalások megindultak, arra a területre fordítsa, ahol a békés tárgyalások lehetőségét elutasították és ahol tényleges harcok folynak. Ezután következett az én beszédem, amely a közvetlenül ezután következő táviratomban⁹⁵ vázoltakat tartalmazta.

⁹³ Guiringaud, Louis de – Franciaország helyettes ENSZ-képviselője.

⁹⁴ A dokumentumot nem közöljük. Lásd a 88. számú jegyzetet.

⁹⁵ A dokumentumot nem közöljük. Beszédében Dixon a Magyarországról származó legfrissebb jelentések alapján beszámolt a kormány koalíciós alapon történt átszervezéséről, továbbá arról, hogy a szovjet csapatok manőverei alapján a helyzet továbbra is rendkívül súlyosnak tekinthető. Megismételte, hogy a brit kormány üdvözli Magyarországot kinyilvánított semlegességét, és reményét fejezte ki, hogy a Biztonsági Tanács mindent el fog követni az ország függetlenségének biztosításáért.

4. Van Langenhove úr (Belgium) úgy nyilatkozott, hogy az ENSZ-nek most már mindenképpen közbe kell lépnie. Szabó úr azt mondta, hogy „sokat ígérő” hírei vannak a Tanács számára. A magyar és a szovjet hadsereg vezetői ma délben találkoztak, és véleményt cseréltek a visszavonulás technikai szempontjairól. Megegyeztek abban, hogy tanulmányozzák egymás javaslatát és budapesti idő szerint este tízkor ismét találkozhatnak majd. A szovjet parancsnok azt mondta, hogy a tárgyalások végső kimenetelig több szovjet csapat nem fog átkelni a magyar határon. Ügyrendi kérdésekről szólva Brilej úr azt mondta, „feltétel és fenntartás nélkül” az a javaslata, hogy az ülést napolják el. Javaslátának oka, hogy minden olyasmitől kötelesek vagyunk tartózkodni, ami akadályozhatja ezeket a tárgyalásokat.⁹⁶

5. Walker úr (Ausztrália) elmondta, hogy a szovjet képviselő ismételt megpróbálta akadályozni a Biztonsági Tanács munkáját, és hogy a tárgyalásokról szóló jelentések ellenére nyugtalanító hírek érkeznek újabb szovjet csapatmozgásokról. Ezenkívül egyáltalán nem biztos benne, hogy ezek a tárgyalások egyenlő felek között folynak. Vannak olyan sajnálatos precedensek, amelyek a Szovjetunióval folytatott hasonló körülmények között lezajlott tárgyalásokról szólnak. Reményét fejezte ki arra nézve, hogy a szovjet képviselő hozzászólása után a Tanácsnak minden oka meglesz arra, hogy úgy gondolja, a tárgyalások sikeresek lesznek.

6. De Guiringaud úr (Franciaország) azonnali cselekvésre szólította föl a Biztonsági Tanácsot. Szerinte nem lehet tárgyalásokról beszélni akkor, amikor a tárgyalópartnerek egyike nem rendelkezik szabadságával.

7. Ekkor az elnök azt javasolta, szavazzanak az ülés elnapolására tett jugoszláv javaslatról.

8. Én azt mondtam, igen helytelen és félrevezető volna, ha a magyar népet abban a tévhitben tartanánk, hogy – amint azt a jelek szerint Jugoszlávia képviselője hiszi – a Biztonsági Tanács a jelenlegi helyzetben nyugodtan a Magyarország és Szovjetunió között folyamatban lévő tárgyalásokra bízhatja az egész ügyet, valamint az is, ha azt gondolnánk, hogy a magyar kérdés önmagától megoldódik. A történelem bebizonyította, hogy azok, akik tárgyalóasztalhoz ültek a Szovjetunióval, gyakran megszenvedték ezt. Azt mondtam, nem látom, a Biztonsági Tanács hogy tehetne kevesebbet annál, mint hogy elfogadja az Egyesült Államok határozati javaslatát. Belaunde úr (Peru) támogatta ezt a javaslatot és az USA javaslatával kapcsolatban bizonyos kisebb változtatásokat szorgalmazott. Nuñez Portuondo úr (Kuba) elmondta, hogy általában véve támogatja az USA javaslatát. Mint mondtam, vannak kétségei az elnapolással kapcsolatban, de amennyiben a többség támogatja a javaslatot, ő a maga részéről holnap (vasárnap) délután 5 órai kezdést javasol. Lodge úr erre azt mondta, ő ezzel egyetért. Az elnök november 5-én hétfő délelőtt 10 óra 30 percre módosította a kezdés javasolt időpontját.

9. Ezután elég sok vita következett a következő ülés időpontját illetően. Walker és Lodge urak velem együtt felszólították Szoboljev urat, nyilatkozzon a tárgyalásokkal kapcsolatos szovjet álláspontról. Walker úr és én egyaránt arra tettünk javaslatot, hogy a következő ülést mihamarább hívják össze, azt is szorgalmaztuk továbbá, hogy az Egyesült Államok határozati javaslatát még ma mérlegelje a Tanács. Szoboljev úr végül is egy kétmondatos nyilatkozatot tett, amelyben megerősítette, hogy a tárgyalások folynak és beleegyezett a következő ülés hétfőn 10 óra 30 percre történő összehívásába.

10. Végül szavazásra tették föl azt a kubai javaslatot, amelyik az ülés holnap délután 5 órai összehívását szorgalmazta. Hatan szavaztak a javaslat mellett (Ausztrália, Belgium, Kína, Kuba, Franciaország és az Egyesült Királyság), hárman tartózkodtak (Jugoszlávia, SzSzkSz, Peru) és ketten szavaztak ellene (Egyesült Államok, Irán). Mivel a javaslat elfogadásához szükséges hét szavazat

⁹⁶ A jugoszláv ENSZ-képviselő halogató magatartását ekkor már minden bizonnyal az előző napi, Brioni szigetén tartott titkos szovjet–jugoszláv csúcstalálkozón létrejött megállapodás határozta meg, amelynek értelmében a jugoszláv vezetés nemcsak helyeselte a magyar forradalom fegyveres leverésének tervét, hanem azt is vállalta, hogy segít a Nagy Imre-kormányt kikapcsolni a politikai életből.

nem volt meg, az elnök szavazást rendelt el az esetleges hétfői, 10 óra 30 perckor megtartandó ülés ügyében. Az egyetlen tartózkodó – Ausztrália – kivételével mindenki a javaslat mellett szavazott. A szavazás után indoklasképpen annyit mondtam, hogy jobb, ha van egy túl későn összehívott ülés, mintha egyáltalán semmiféle időpont nincs.

Kérem sürgősséggel megismételni Budapestnek, Párizsnak, Moszkvának a 12., 207. és 39. számon, valamint nem sürgősséggel megismételni Bonn-nak, Varsónak, Belgrádnak és Bécsnek a 6., 10., 18., illetve 5. számon.

(Megismételve Párizsnak, Moszkvának, Bonn-nak, Varsónak, Belgrádnak és Bécsnek). (Az Információs Osztály megjegyzése: Budapestnek nem megismételni addig, amíg erre külön engedélyt nem kapnak.)

PRO FO 371 122 381 NH10 110/278

19

Az Egyesült Királyság New York-i ENSZ-képvisellete vezetőjének
számjeltávirata a Külügyminisztériumnak

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

Elk.: 1956. november 4. 12.45. ó.

Érk.: 1956. november 4. 13.10. ó.

1050. sz.

1956. november 4.

SÜRGŐS

BIZALMAS

Az 1043. számú táviratomra⁹⁷ (Magyarország).

Mint az az alábbiakból bizonyára kiderül, a Biztonsági Tanács ma délutáni ülése rendkívül sikertelen volt. Amennyiben az Egyesült Államok akár a legcsekélyebb mértékben meg akarta volna szavaztatni saját határozati javaslatát, könnyen kivédhettük volna a jugoszlávok által folytatott halogatósi taktikát, amely fölött szemet hunyt a magyar és az orosz képviselő valamint az ülés elnöke, Entezam (Irán) is. Az történt azonban, hogy Lodge szinte már túl készségesen támogatta azt a jugoszláv javaslatot, amely úgy szólt, hogy halasszuk el mindaddig az ülést, amíg nem ismerjük a magyar–szovjet tárgyalások eredményeit. Amint arról már említést tettem, ma reggel az Egyesült Államok delegációja a 970. számú táviratomban⁹⁸ felvázolt ügyrendi indítvánnyal élt annak ellenére, hogy a körülmények közben megváltoztak. Így azután a lényeges kérdések szinte szóba sem kerültek, és az ülés szégyenteljes veszekedéssé fajult, amelynek egyetlen tétje a következő ülés időpontjának meghatározása volt. A vita által gerjesztett frusztrációt és az egész helyzet irreális voltát növelte az is, hogy Szoboljev nem volt hajlandó hozzászólni az ülés alatt,⁹⁹ amelyre mindenképpen árnycot vetett a Közgyűlés este 8 órára összehívott ülése.¹⁰⁰

⁹⁷ Lásd a 18. számú dokumentumot.

⁹⁸ A dokumentumot nem közöljük. A Dixon által említett eljárási indítvány lényegét lásd a 9. számú dokumentum 4 (c) pontjában.

⁹⁹ Szoboljev csupán arra volt hajlandó, hogy megerősítse, Budapesten valóban tárgyalások kezdődtek a szovjet csapatok kivonásáról. A szovjet képviselő szűkszavúsága nagyon is érthető, hiszen ekkor már valószínűleg jól tudta, hogy egy nappal később nyugati kollégái egészen más eseményekkel kapcsolatban fognak érdeklődni kormánya álláspontja felől.

¹⁰⁰ Az ENSZ rendkívüli közgyűlésének november 3-i üléséről van szó, amelyen folytatódott a közel-keleti válság vitája.

Kérem megismételni Párizsnak, Belgrádnak, Moszkvának, valamint elküldeni megőrzésre Budapestnek és Varsónak a 214., 20., 41., 10., illetve 12. számon.

(Megismételve Párizsnak, Belgrádnak, Moszkvának, elküldve megőrzésre Budapestnek és Varsónak).

PRO FO 371 122 381 NH 10110/280

20

Az Egyesült Királyság New York-i ENSZ-képviselő vezetőjének
számjeltávirata a Külügyminisztériumnak

Külügyminisztériumi és Whitehall elosztásra

Elk.: 1956. november 4. 13.16. ó.

Érk.: 1956. november 4. 13.58. ó.

1051. sz.

1956. november 4.

SÜRGŐS

A 1050. számú táviratomra¹⁰¹ (Magyarország).

A Biztonsági Tanács hajnali háromkor ült össze, közvetlenül a rendkívüli Közgyűlés elnapolása után.

2. Lodge úr (Egyesült Államok) röviden, ám igen határozottan tért ki a budapesti harcokról szóló legújabb hírekre, majd előadta az Egyesült Államok határozati javaslatának az eddiginél valamivel erőteljesebb változatát (lásd az 1039. számú táviratomat).¹⁰² Az átdolgozott verzió operatív részének második bekezdésében ez áll:

„Felszólítja a Szovjetuniót, vessen véget újabb fegyveres erők Magyarországra történő irányításának, felszólítja továbbá, hogy az ország területén lévő összes katonai erőket haladéktalanul vonja ki.”¹⁰³

3. Én úgy nyilatkoztam, hogy a budapesti eseményeket csak egyféleképpen lehet értelmezni. Budapesten szabályos ütközet folyik, miközben a hős magyar nép történelmének egyedülálló tragédiáját éli meg. Civileket gyilkolnak meg brutális módon. Talán még nem túl késő, hogy véget vessünk ennek a brutális támadásnak.

4. Walker úr (Ausztrália) sürgette az Egyesült Államok javaslatának elfogadását. Ezt támogatta Belaunde úr (Peru) valamint Entezam úr (Irán) is. Guiringaud úr úgy fogalmazott, hogy a tét ettől kezdve már nem egy rendszer, hanem egy nép életben maradása.

5. Szoboljev úr (SzSzkSz) kijelentette, hogy néhány, a Nyugat által uszított ellenforradalmár népellenes felkelést kezdett Magyarországon. A szovjet csapatok a Varsói Szerződésben foglaltak alapján törvényesen tartózkodnak Magyarországon. A Biztonsági Tanács nem jogosult arra, hogy megtárgyalja a kérdést. Az ügy előhozásában az a nyugati politikai motiváció játszik szerepet, amelynek célja, hogy elhomályosítsa az Egyiptomban zajló angol-francia agressziót. Ezután Lodge úr és én röviden válaszoltunk Szoboljev úr vádjaira.

6. Brilej úr (Jugoszlávia) akkor még nem kapott megfelelő instrukciókat kormányától. Ezért az Egyesült Államok határozati javaslatáról történő szavazásban egyelőre nem vesz részt, hanem utólag regisztráltatja majd szavazatát. A magyar képviselőt sem látták el utasításokkal.

¹⁰¹ Lásd a 19. számú dokumentumot.

¹⁰² Lásd a 88. számú jegyzetet.

¹⁰³ Az amerikai vezetől a november 4-i második szovjet intervenció időpontjától fogva mindent elkövetett, hogy úgy tűnjön, az Egyesült Államok az ENSZ-ben mindvégig határozott lépéseket sürgetett a magyar kérdés megoldására, s ebben korábban csupán a zavaros magyarországi helyzet akadályozta meg.

7. Ekkor került sor szavazásra az Egyesült Államok által beterjesztett határozati javaslat ügyében. A javaslat kilenc igen és egy nem (SzSzkSz) szavazatot kapott, egy képviselő (Jugoszlávia) pedig nem szavazott. Ekkor Lodge úr indítványozta az ENSZ rendkívüli közgyűlésének összehívását. (Ennek szövegét lásd a közvetlenül ezután következő táviratomban).¹⁰⁴ Az indítványt 10:1 arányban (az SzSzkSz szavazott nemmel) elfogadták.

8. Az ENSZ főtitkára¹⁰⁵ reményét fejezte ki, hogy az ENSZ rendkívüli közgyűlése ma este 8 órakor összeül majd,¹⁰⁶ amikorra az egyiptomi helyzettel foglalkozó jelentést már eljuttatták mindenkihez (1045. számú táviratom).¹⁰⁷ Az ülést röviddel hajnali 5 óra után elnapolták.

Kérem sürgősséggel megismételni Párizsnak, Moszkvának, nem sürgősséggel megismételni Budapestnek, Belgrádnak, Bonn-nak, megőrzésre elküldeni Varsónak a 215., 42., 14., 21. 8., illetve 13. számon.

(Budapestnek nincs megismételve. Megismételve Párizsnak, Moszkvának, Belgrádnak, Bonn-nak, elküldve megőrzésre Varsónak.)

PRO FO 371 122 381 NH 10 110/281

A dokumentumokat Valló Péter fordította.

¹⁰⁴ A dokumentumot nem közöljük.

¹⁰⁵ Hammarskjöld, Dag – svéd diplomata, 1953–1961 között az ENSZ főtitkára.

¹⁰⁶ Az ENSZ rendkívüli közgyűlése november 4-én délután ült össze a magyarországi helyzet megvitatására. Az amerikai képviselő által egyedül beterjesztett határozati javaslatot a Közgyűlés 50 szavazattal, 8 ellenszavazattal 15 tartózkodás mellett elfogadta. A határozat elítélte a szovjet beavatkozást, felszólította a Szovjetuniót csapatai kivonására és elismerte a magyar nép jogát, hogy nemzeti érdekeinek megfelelő kormánya legyen. A határozat ezen kívül előírta az ENSZ-megfigyelők, valamint a lakosság szükségleteinek megfelelő segély Magyarországra küldését, ám az ország semlegességéről – az amerikai álláspontnak megfelelően – említés sem történt. Ezzel véget ért a „magyar ügy” első szakasza, amelyben legalább elvi esély létezett a forradalom megsegítésére, és megkezdődött a magyar kérdés második, egészen 1963-ig tartó „post mortem” szakasza. Ebben az időszakban az ENSZ számos újabb határozatot szavazott meg, a helyzet vizsgálatára különbizottságot hozott létre, a kérdést folyamatosan napirenden tartotta, de mindezek már nem lehettek komoly hatással a magyarországi fejleményekre.

¹⁰⁷ A dokumentumot nem közöljük.